

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2008

Radek Švec

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

RADEK ŠVEC

**MAĎARSKÝ VOLEBNÍ SYSTÉM Z HLEDISKA
TEORIE SMÍŠENÝCH VOLEBNÍCH SYSTÉMŮ**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Radek Švec**

Vedoucí práce: **PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ŠVEC, Radek. *Maďarský volební systém z hlediska teorie smíšených volebních systémů*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2008, 53 stran, Vedoucí bakalářské práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Anotace

Tato práce se zaměřuje na popsání Maďarského volebního systému z hlediska teorie smíšených systémů. Popisuje teorie smíšených volebních systémů ve dvou významných dílech o tomto tématu - sborníku *Mixed-member electoral systems : the best of both worlds?* od Matthew Soberg Shugarta a Martina P. Wattenberga a *Mixed Electoral Systems: a studie Conceptual and Empirical Survey* od Louise Massicotta a Andrého Blaise. Dále rozebírá maďarský volební systém, jeho vznik, mechanismus a účinek v parlamentních volbách. V závěru zařazuje tento volební systém do kategorií smíšených volebních systémů a hodnotí účinky maďarského volebního systému na systém politických stran.

Annotation

This work aims at description of Hungarian electoral system in terms of theory of Mixed electoral systems. It describes the theories of mixed electoral systems in two significant publications on this subject– the miscellanea *Mixed-member electoral systems : the best of both worlds?* from Matthew Soberg Shugarta a Martin P. Wattenberga and the study *Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey* from Louise Massicotte a André Blaise. It further analyses hungarian electoral system, its origin, mechanism and its effect in the parliamentary elections. In conclusion it classifies this electoral system into categories of mixed electoral systems and judges the effects of the Hungarian electoral system on the system of political parties.

Klíčová slova

Maďarsko, volební systém, smíšené volební systémy, volby

Keywords

Hungary, electoral system, mixed electoral systems, elections

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 18. 5. 2008

Radek Švec

Rád bych poděkoval mému konzultantovi PhDr. Josefu Mlejnкови, Ph.D. za cenné rady a komentáře při psaní bakalářské práce a za poskytnutí zdrojů.

OBSAH

ÚVOD	8
Kapitola 1 Teorie smíšených volebních systémů	11
1.1 Vymezení pojmu smíšený volební systém	11
1.2 Proměnné smíšených volebních systémů	14
1.3 Rozdělení smíšených volebních systémů podle Shugarta a Wattenberga	15
1.3.1 Většinový smíšený volební systém – MMM	16
1.3.2 Proporční smíšený volební systém – MMP	17
1.3.3 Většinový smíšený volební systém s částečnou kompenzací	21
1.3.4 Shrnutí teorie Shugarta a Wattenberga	23
1.4 Rozdělení smíšených volebních systémů podle Massicotteho a Blaise	24
1.4.1 Koexistence	25
1.4.2 Navrstvení	25
1.4.3 Fúze	26
1.4.4 Korekce	26
1.4.5 Podmíněný typ	27
1.4.6 Supersmíšený systém	27
1.4.7 Shrnutí teorie Massicotteho a Blaise	28
1.5 Zhodnocení smíšených volebních systémů	29
Kapitola 2 Maďarský volební systém	31
2.1 Historický exkurs	31
2.2 Vyjednávání o maďarském volebním zákoně	37
2.3 Mechanismus volebního systému	40
2.4 Výsledky dosavadních parlamentních voleb	42
2.4.1 Volby v roce 1990	45
2.4.2 Volby v roce 1994	47
2.4.3 Volby v roce 1998	49
2.4.4 Volby v roce 2002	51
2.4.5 Volby v roce 2006	52
2.5 Tendence maďarského stranického systému	54

ZÁVĚR	57
RESUMÉ	61
POUŽITÁ LITERATURA	63
SEZNAM PŘÍLOH	67
PŘÍLOHY	68

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

MAĎARSKÝ VOLEBNÍ SYSTÉM Z HLEDISKA TEORIE SMÍŠENÝCH SYSTÉMŮ

Vypracoval: Radek Švec

Obor: Politologie a mezinárodní vztahy

Semestr: IV.

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D

Jedním z důležitých aspektů každého demokratického politického systému je volební systém, jakožto prostředek, kterým jsou hlasy pro jednotlivé politické strany či kandidáty při volbách převáděny na mandáty. Diskuze o volebním systému je obzvláště aktuální v České republice, stále živým tématem diskusí je volební reforma z doby tzv. opoziční smlouvy a volební systém České republiky se dostal do popředí zájmu po opět volbách v roce 2006, kdy mu byl přiřítán vzešlý „patový“ výsledek voleb.

Volební systémy se rozdělují na dvě hlavní kategorie- poměrné (proporční) a většinové (majoritní). Zvláštní kategorií jsou pak systémy smíšené. Smíšené volební systémy byly až do 90. let 20. století spíše výjimečnou verzí volebního systému, která byla ve srovnání s volebními systémy většinovými a poměrnými používána jen velmi málo. V teoretické rovině dokonce většina politologů váhala s akceptací kategorie smíšených volebních systémů jako samostatného typu volebních systémů. Zájem o tento typ volebních systémů vzrostl na počátku 90. let v souvislosti s pádem komunismu ve státech východního bloku a se zklamáním z omezené funkčnosti některých západních institucí a tamních politických systémů jako celků. V krátké době se smíšené volební systémy staly doslova „módní záležitostí“ a začaly být zaváděny v mnoha státech.

Jednou ze zemí, která přijala smíšený volební systém, je Maďarsko. Volební systém zde vznikl při přechodu k demokracii jako kompromis mezi komunistickou vládou (která prosazovala většinový systém) a demokratickou opozicí (která prosazovala poměrný systém). Z těchto jednání vznikl složitý volební systém, který se označuje jako supersmíšený, neboť kombinuje tři jednotlivé složky: většinovou, poměrnou a tzv. kompenzační.

Ve své bakalářské práci se chci věnovat maďarskému volebnímu systému z hlediska teorie smíšených systémů.

V první části práce se pokusím nastínit teorii smíšených volebních systémů. Budu vycházet z dvou hlavních světových děl o tomto fenoménu- *Mixed-member electoral systems: the best of both worlds?* od Matthew Soberg Shugarta a Martina P. Wattenberga a *Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey* od Louise Massicotta a Andrého Blaise.

V druhé části pak charakterizují maďarský volební systém a popíší jeho mechanismus.

V třetí části se budu zabývat dosavadními parlamentními volbami v Maďarsku a rozeberu účinky volebního systému na systém stranický.

V závěru pak aplikuji teorii smíšených systémů na maďarský volební systém, pokusím se tento systém zařadit do některé z kategorií smíšených volebních systémů.

Předběžná osnova práce:

- 1) Úvod - nástin problému
- 2) Teorie smíšených volebních systémů
- 3) Maďarský volební systém
- 4) Dosavadní parlamentní volby
- 5) Závěr - aplikace teorie smíšených systémů na maďarský volební systém

SEZNAM ZÁKLADNÍ LITERATURY A ZDROJŮ:

Adair, Biana L: Democratization and Regime Transformation in Hungary, *Problems of Post-Communism*, Vol. IL., No. 2/2002, s. 52-61

Benda, Lukáš : Parlamentní volby v Maďarsku 2006, *CEVROREVUE*, No. 5/2006

Benoit, Kenneth - Schieman, John W.: Bargaining over Hungary's 1989 electoral law, *Journal of theoretical politics*, No. 13/2001, s. 153-182

Benoit, Kenneth: *Two Step Forward, One Steps Back: Electoral Coordination in Hungarian Elections of 1998*, příspěvek k Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington D.C., 2000

Cabada, Ladislav - Ženíšek, Marek: *Smíšené volební systémy*; Dobrá Voda: Aleš Čeněk 2003

Hibbing, John R. – Patterson, Samuel C.: The Historic Hungarian Elections of 1990, *Comparative Political Studies*, Vol. 24, No. 4/1992, s. 430-454

Chytilík, Roman - Šedo, Jakub (editor): *Volební systémy*, Brno : Masarykova univerzita v Brně 2004

Ishiyama, John T. : Electoral Systems Experimentation in the New Eastern Europe: The Single Transferable Vote and the Additional Member System in Estonia and Hungary, *East European Quarterly*, Vol. XXIX., No. 4/1996, s. 488-507

Klíma, Michal : Smíšený volební systém, *Politologický časopis*, Vol. V., No. 3/1998, s. 213-230

Massicotte, Louis (editor) - Blais, André (editor) : Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey, *Electoral Studies*, Vol. XVIII., No. 3/1999 , s. 341 – 366.

Mlejnek, Josef jr.: Hra o vládu na maďarský způsob; *Revue Politika*, Vol IV., No. 6-7/2006

Moraski, Bryon – Loewenberg, Gerhard : The Effect of Legal Tresholds on the Revival of Former Communist Parties in East-Central Europe, *The Journal of Politics*, Vol. LXI., No. 1/1999, s. 151-170

Nikolenyi, Tsaba : Strategic Coordination in the 2002 Hungarian Election, *Europe Asia studies*, Vol. 56, No. 7/2004, s. 1041-1058

Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004

Popescu, Marina – Tóka, Gábor : *Campaign Effects in the 1994 and 1998 in the Parliamentary Elections in Hungary*, Workshop No. 3 at the ECPR Joint Sessions of Workshops at Copenhagen, Denmark, 2000

Racz, Barnabas : Regional Voting Trends in Hungarian National Elections 1985-2002, *East European Quarterly*, Vol. XXXVII., No. 4/2004, s. 440-459

Reynolds, Andrew – Reilly, Ben : *The International IDEA Handbook of Electoral Systems Design* , Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance 2002

Rose, Richard (editor): *International encyclopedia of elections*, London : Macmillan 2000

Sartori, Giovanni : *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, výsledků a podnětů*. Praha: Sociologické nakladatelství 2001

Šedo, Jakub: Parlamentní volby v Maďarsku 2002, *Středoevropské politické studie*, Vol. IV., No. 4/2002

Wattenberg, P. Martin (editor) - Shugart, S. Matthew (editor) : *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both World*, Oxford: Oxford University Press 2003.

www.valasztas.hu ; oficiální internetové stránky maďarské Státní volební komise

ÚVOD

Jedním z důležitých aspektů moderních politických systémů je volební systém. Lze jej jednoduše definovat jako prostředek, kterým jsou hlasy pro politické strany či kandidáty ve volbách převáděny na mandáty. V širším pojetí je volební systém soubor pravidel, který řídí proces voleb a jehož výslednou podobou je transformace hlasů na mandáty.¹ Volby hrají důležitou roli hlavně v demokratických zemích. Vladimír Klokočka v knize Ústavní systémy evropských států vyzdvihuje 5 hlavních funkcí voleb:

1) Volby jako prostředek legitimace politické moci (a vládnoucí strany nebo vládnoucích stran).

2) Volby jako pro společnost přijatelný prostředek výběru politické elity cestou formace politické reprezentace.

3) Volby jako procedura pokojného řešení politických konfliktů ve společnosti.

4) Volby jako prostředek kontroly, ověřování politické moci.

5) Volby jako prostředek aktivizace voličů ve prospěch určitých hodnot, cílů a programů.²

Nicméně i v nedemokratických režimech mají volby svou úlohu, jakožto prostředek, kterým si vládnoucí strana nárokuje svou legitimitu, nástroj k propagandě či „divadlo“ pro občany a zahraniční státy.

Volby jsou tedy velice důležitým procesem a není divu, že se volebním systémům věnuje v současnosti velká pozornost. Dlouhou dobu se volební systémy dělily na dva základní typy: poměrné a většinové. Zvláštní kategorií pak byly systémy označované jako polopoměrné. Většinový systém byl chápán jako mechanismus založený na jednomandátových obvodech, který větším stranám přináší nadměrné zisky, zatímco menším spíše ztráty. Na druhé straně byl

---

¹ Cabada, Ladislav - Ženíšek, Marek: Smíšené volební systémy; Dobrá Voda: Aleš Čeněk 2003, str. 11

² Klokočka Vladimír - Ústavní systémy evropských států, Linde Praha a.s., Praha 1996, str. 304-305

system poměrného zastoupení charakterizován vícemandátovými obvody a stranickou kandidátkou, přičemž rozdělení míst odpovídá podílu hlasů; je poměrný vůči všem stranám.³

Snad jediným systémem označovaným jako smíšený byl volební systém ve Spolkové republice Německo. Jinak však nebyla smíšeným systémům věnována větší pozornost a nebyla snaha ani důvod vytvářet nějakou zvláštní kategorii. Změna nastala v první polovině devadesátých let. Smíšený volební systém přijalo mnoho států rozpadlého východního bloku, příkladem může být Rusko, Chorvatsko, Ukrajina, Litva či Maďarsko. Ovšem i několik stabilních „západních“ demokracií se rozhodlo pro změnu volebního systému, jednalo se o Japonsko či Itálii. V souvislosti s tímto „boomem“ se smíšené systémy staly předmětem zájmu politologů v zahraničí (Matthew Soberg Shugart a Martin P. Wattenberg, Louise Massicotte a André Blaise) i u nás (Michal Klíma).

Maďarsko patří neodmyslitelně do středoevropského regionu a až do roku 1993 bylo naším přímým sousedem. V historii docházelo ke vzájemnému ovlivňování obou států a na mnoha místech se naše i maďarské dějiny protínají. Podobný vývoj českého (československého) a maďarského státu můžeme vidět i po druhé světové válce. V obou zemích, zpočátku slibně se demokraticky vyvíjejících, došlo působením komunistických stran, tajné policie a podporou Sovětského svazu k postupnému přechodu k vládě jedné strany a přibližně čtyřicet let trvající totalitě, která skončila až na konci osmdesátých let.

Přechod k demokracii v Maďarsku byl nenásilný a reformní změny byly dohodnuty při jednání zástupců komunistické strany a nekomunistické opozice v rámci tzv. kulatých (někdy též trojúhelníkových) stolů. Jedním z témat těchto dialogů byl také volební systém. Zatímco komunistická strana prosazovala většinový volební systém, nekomunistická opozice chtěla zavést systém poměrného

---

³ Klíma, Michal : Smíšený volební systém, Politologický časopis, Vol. V., No. 3/1998, str. 213

zastoupení. Důvodem byla odlišná sebedůvěra obou bloků. Komunistická strana byla velice sebevědomá, věřila, že reformní procesy uvnitř strany i celého Maďarska budou mít odezvu u voličstva, a proto její kandidáti uspějí. Na druhé straně, opoziční strany *se bály své nezralosti, chabé organizační základny i slabší odezvy mezi širokou veřejností.*⁴ Výsledkem dialogu se stal složitý volební systém, který je v literatuře označován jako supersmíšený (supermixed), neboť kombinuje tři jednotlivé složky: poměrnou, většinovou a tzv. kompenzační. Zároveň existuje propojení těchto složek a celek je velice komplikovaný.

Ve své bakalářské práci se budu věnovat maďarskému volebnímu systému z hlediska teorie smíšených systémů.

V první části práce se pokusím nastínit teorii smíšených volebních systémů. Budu vycházet z dvou hlavních světových děl o tomto fenoménu- sborníku *Mixed-member electoral systems : the best of both worlds?* od Matthew Soberg Shugarta a Martina P. Wattenberga a studie *Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey* od Louise Massicotta a Andrého Blaise.

V druhé části pak charakterizují maďarský volební systém a popíší jeho mechanismus.

V třetí části se budu zabývat dosavadními parlamentními volbami v Maďarsku a rozeberu účinky volebního systému na systém stranický.

V závěru pak aplikuji teorii smíšených systémů na maďarský volební systém, pokusím se tento systém zařadit do některé z kategorií smíšených volebních systémů.

---

⁴ Mlejnek, Josef – Maďarský smíšený systém – inspirace pro Českou republiku?, v Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004, str. 132

Kapitola 1

Teorie smíšených volebních systémů

Jak jsem již zmínil v úvodu, v této kapitole se budu věnovat smíšeným volebním systémům. Nejdříve se zaměřím na samotný pojem smíšený volební systém a pokusím se jej definovat. Dále rozeberu jednotlivé klasifikace smíšených volebních systémů tak, jak jej popsali ve svých dílech Matthew Soberg Shugart, Martina P. Wattenberga a Louise Massicotte s André Blaisem a budu je porovnávat. Na závěr zhodnotím dosavadní působení smíšených volebních systémů.

1.1 Vymezení pojmu smíšený volební systém

Již při vymezení samotného pojmu smíšený volební systém narážíme na první problémy a odlišnosti u různých autorů. Zcela zjednodušeně by se za smíšený volební systém dal označit takový systém, kde jedna polovina křesel je obsazována poměrně a druhá polovina křesel většinově. Takováto definice je ale zcela nedostačující a jedná se spíše o jakýsi prototyp smíšeného systému. Přesnější vymezení nabízejí Louis Massicotte a André Blaise, kteří smíšený systém definují jako „*kombinaci odlišných volebních formulí (většinové a poměrné) pro volby do jednoho orgánu*“.⁵ Zároveň přidávají tuto podmínku: aby se dal volební systém označit za smíšený, musí být jednotlivými složkami obsazováno alespoň 5% z celkového počtu mandátů. Existují totiž státy, kde je malý počet křesel v určitých obvodech obsazován jinak než většina. Konkrétně se jedná o Finsko, kde na Alandských ostrovech, na kterých žije švédská menšina,

---

⁵ ...the combination of different electoral formulas (plurality or proportional representation; majority or proportional representation) for an election to a single body.
Massicotte, Louis - Blais, André : Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey, *Electoral Studies*, Vol. XVIII., No. 3/1999 , p. 345

je použito většinového systému, zatímco na zbytku území se mandáty rozdělují podle principu poměrného zastoupení. Dalším příkladem je Španělsko, kde je většinového systému použito pro marocké enklávy Ceutu a Melillu.

Je také nutné upřesnit další věc, a to zařazení zvláštních volebních formulí. Jedná se o metody kumulativního hlasování (cumulative vote), limitovaného hlasování (limited vote), metodu jednojmenného nepřenosného hlasování (single nontransferable vote) a metodu jednojmenného přenosného hlasování (single transferable vote). Jedná se o metody, ve kterých volič hlasuje pro jednotlivé kandidáty ve vícemandátových obvodech. V prvních třech případech získá mandát takový počet kandidátů s nejvyšším ziskem hlasů, jaká je velikost volebního obvodu. Massicotte a Blaise tyto formule řadí k většinovým systémům. V případě jednojmenného přenosného hlasování se nejdříve vypočítá tzv. Droopova kvóta jako podíl celkového počtu hlasů / celkový počet mandátů + 1, to celé + 1 a mandát obsadí ten, kdo dosáhne této kvóty. Právě kvůli výpočtu kvóty je tento systém považován za metodu poměrného zastoupení.

Shrnu-li předchozí část, Massicotte a Blaise definují smíšený volební systém jako takový systém, kde je při volbě do jednoho orgánu použito kombinace poměrné a většinové formule, přičemž každou z nich je obsazováno alespoň 5% z celkového počtu mandátů.

Jiný pohled nabízí Martin Wattneberg a Matthew Shugart. Ti definují volební systém jako podmnožinu širší kategorie vícestupňových volebních systémů.⁶ Tyto volební systémy se vyznačují tím, že křesla ve voleném sboru jsou obsazena ve dvou nebo více překrývajících se skupinách a každý volič má jeden nebo více hlasů,

---

⁶ ...subset of broader category of multiple-tier electoral systems.

Wattenberg, P. Martin; Shugart, S. Matthew : Mixed – Member Electoral Systems : A Definiton and Typology. In Wattenberg, P. Martin; Shugart, S. Matthew : Mixed Electoral systems: The best of both worlds, Oxford 2003, p. 10

kteří využije k obsazení křesel ve více než jedné úrovni tohoto systému.⁷ Smíšené systémy jsou takovou variantou víceúrovňového systému, kde křesla v jednom stupni jsou obsazována *jmenovitě* a druhá pomocí *listiny*.⁸ Tato definice si žádá bližší vysvětlení toho, co si autoři představují pod pojmy *jmenovitě* a *pomocí listiny*.

Ve *jmenovité* (nominální) úrovni hlasují voliči pro jednotlivé kandidáty a v úrovni kandidátních listin hlasují pro kandidátní listiny jednotlivých politických stran. Autoři ovšem upozorňují, že v nominální úrovni nemusí být nutně použito většinového systému. Je možné použít systém jednojmenného přenosného hlasování, o kterém byla již zmínka. Tento systém je považován za poměrný, ale voliči hlasují pro jednotlivé kandidáty. V úrovni kandidátních listin je možné rozlišit více typů listin. Základní typ dělení je na listiny uzavřené a otevřené. Pokud je použito uzavřených listin, o pořadí jednotlivých kandidátů na listině rozhoduje politická strana a volič nemá možnost vyjádřením svých preferencí toto pořadí jakkoliv změnit. Tento typ je používán ve většině případů v rámci zemí používajících smíšený volební systém. Naopak při aplikaci otevřených listin může volič vyjádřením svých preferencí změnit pořadí jednotlivých kandidátů. Tento typ se používá v Japonsku při volbách do horní komory. Existuje ještě speciální typ kandidátních listin, listiny tzv. nejlepších poražených (*best losers*).⁹ Zde jsou listiny složeny z poražených kandidátů z nominální volby, kteří jsou seřazeni podle počtu hlasů, které obdrželi ve *jmenovité* části. Tento typ používá Japonsko pro volby do dolní komory a v letech 1993 - 2005 Itálie pro volby do horní komory.

V díle Martina Wattenberga a Matthewa Shugarta je smíšený volební systém takový, kde je použito kombinace *jmenovité* úrovně a úrovně kandidátní listiny, přičemž ve *jmenovité* úrovni hlasují voliči

---

⁷ Cabada, Ladislav - Ženíšek, Marek: Smíšené volební systémy; Dobrá Voda: Aleš Čeněk 2003, str. 40

⁸ Mixed – member systems are thus variant of such multiple-tier systems, with the specific proviso that one tier must entail allocation of seats nominally, whereas the other must entail allocation of seats by lists.

Wattenberg – Shugart (2003), p.10

⁹ Wattenberg – Shugart (2003), p. 12

pro jednotlivé kandidáty a v úrovni kandidátních listin pro stranické kandidátky.

1.2 Proměnné smíšených volebních systémů

Jak jsem již zmínil v úvodu, volební systém je soubor určitých pravidel. Tato pravidla definují celý systém a umožňují jeho zařazení pod širší typ. Volební systémy se skládají z faktorů, které sice působí nezávisle, ale v konečném důsledku ovlivňují celkovou podobu volebního systému. Tyto faktory se nazývají proměnné. Hlavní proměnou volebních systémů, které odpovídají většinovému způsobu hlasování, je jejich *volební formule*.¹⁰ U systémů poměrného zastoupení existuje proměnných více. Tomáš Lebeda uvádí čtyři hlavní proměnné. Jedná se o *velikost volebního obvodu, uzavírací klauzuli (kvórum), matematickou formuli a počet a charakter úrovní volebních obvodů (skrutinií)*.¹¹ Účinky těchto proměnných se mohou vzájemně umocňovat nebo naopak tlumit. Za tu proměnou, která nejvíce ovlivňuje celkový charakter systému, je považována právě velikost volebního obvodu, která vyjadřuje, kolik mandátů se v daném obvodu obsazuje.

U smíšených volebních systémů je situace pochopitelně složitější. Jelikož smíšené systémy jsou kombinací více složek (poměrné a většinové; nominální a listinné), nevystačíme si s klasickými proměnnými. Rozhodujícím faktorem je zde vztah mezi jednotlivými složkami. Jinými slovy, zda-li na sebe jednotlivé části působí, jestli se vzájemně ovlivňují. Toto kritérium považují Matthew Shugart, Martin Wattenberg i Louise Massicotte s André Blaisem za základní princip, podle kterého dělí smíšené volební systémy do jednotlivých kategorií.¹²

---

¹⁰ Cabada - Ženíšek (2003), str. 60

¹¹ Lebeda Tomáš: Hlavní proměnné proporčních volebních systémů; Sociologický časopis, Vol. 37, Nr. 4/2001, str. 427 - 428

¹² Tomuto rozdělení se budu věnovat v dalších kapitolách.

Druhou proměnnou, která vyplývá z první, je vzájemný poměr mandátů obsazovaných v jednotlivých složkách. Tedy kolik procent křesel je obsazováno v poměrné a kolik ve většinové, případně jmenovité a listinné. Nejjednodušší jsou případy, kde se v obou složkách rozděluje přesně polovina mandátů, např. v Rusku do roku 2007.¹³ Převahu většinové / nominální části najdeme např. v Japonsku (dolní komora) – 60%; Thajsku – 80%; Jižní Koreji – 83% a nejdominantnější postavení má tato úroveň systému v Kazachstánu – 87%. Naopak poměrná složka převládá např. v Gruzii – 64% nebo v Guinei – 67%.¹⁴

1.3 Rozdělení smíšených volebních systémů podle Shugarta a Wattenberga

Nyní se již budu věnovat jednotlivým teoriím smíšených volebních systémů. Jako první jsem si vybral typologii Matthewa Shugarta a Martina Wattenberga. Jejich kniha vyšla sice přibližně o čtyři roky později než článek Louise Massicotteho s André Blaise, v jejich teorii vidím však určité nedostatky, o kterých se zmíním v závěru této části.

V pojetí Shugarta a Wattenberga je smíšený volební systém kombinací jmenovité (nominální) a listinné složky. Vzájemný vztah těchto složek pak dává výslednou podobu celého systému. Autoři rozlišují dva typy vazeb (linkage). Jedná o vazbu mezi křesly (seat linkage) a vazbu mezi hlasy (vote linkage). Když neexistuje vazba ani mezi hlasy ani mezi křesly, je systém označován jako *MMM – Mixed member majoritarian system*¹⁵. Pokud existuje vazba mezi křesly, výsledný systém se nazývá *MMP – Mixed member proportional system*.¹⁶

---

¹³ Autoři obou významných děl také uvádí Německo, ale Spolkovou republiku rozeberu později, neboť se jedná o komplikovaný případ a neexistuje shoda mezi politology, zda-li se jedná o volební systém smíšený či poměrného zastoupení.

¹⁴ Tyto údaje jsou převzaty z Cabada, Ladislav - Ženíšek, Marek (2003), str. 55-57

¹⁵ Do českého jazyka se tento typ překládá jako Většinový smíšený volební systém (Cabada – Ženíšek)

¹⁶ V českém jazyce Proporční smíšený volební systém (Cabada, Ženíšek) nebo Personalizovaný poměrný systém (Lebeda).

V případě vazby mezi hlasy je systém nazýván *MMM with partial compensation*.¹⁷ Nyní rozeberu jednotlivé typy těchto systémů a uvedu hypotetické případy volebních výsledků. Pro označení systémů budu používat originální zkratky MMM a MMP.

1.3.1 Většinový smíšený volební systém - MMM

Většinový smíšený volební systém je takovým, ve kterém neexistuje propojení mezi jmenovitou a listinou složkou. Volič má dva hlasy, jedním hlasuje pro kandidáta a druhým pro politickou stranu a výsledek v jedné úrovni nijak neovlivňuje úroveň druhou. Dalo by se říci, že se jedná o dva zastupitelské sbory „slepené“ v jeden.¹⁸ Tento model je nejjednodušším typem smíšených volebních systémů a je také nejvíce rozšířen. Seznam států, kde se MMM používá, je relativně dlouhý, Shugart s Wattenbergem uvádí Arménii, Gruzii, Japonsko, Litvu, Macedonii, Mexiko, Rusko, Thajsko a Ukrajinu.¹⁹ Určité specifické místo v tomto seznamu zaujímá Mexiko, které je autory označováno za *Omezený MMM (limited MMM)*.²⁰ V případě Mexika platí totiž pravidlo, že u žádné politické strany nesmí rozdíl mezi procentem mandátů a procentem obdržených hlasů přesáhnout 8%.

Nyní bych uvedl příklad zastupitelského sboru, který je volen tímto systémem. Příklad je převzat z knihy *Smíšené volební systémy* autorů Ladislava Cabady a Marka Ženíška. Máme hypotetický dvousetčlenný zastupitelský sbor, kde 100 poslanců je voleno většinovým způsobem v jednomandátových obvodech a 100 poslanců proporčním způsobem na celostátní úrovni.

---

¹⁷ Většinový smíšený volební systém s částečnou kompenzací.

¹⁸ Cabada - Ženíšek (2003), str. 49

¹⁹ V Ukrajině však došlo od vydání díla došlo ke změně volebního systému, pro poslední volby v roce 2006 bylo použito čistě proporčního systému. Stejně tak v Rusku byl v roce 2007 volební systém do Dumy změněn na poměrný.

²⁰ Wattenberg – Shugart (2003), p. 21

politické strany.....A, B, C, D, E
velikost zastupitelského sboru.....200 poslanců
n (celkový počet mandátů v nominální úrovni).....100 poslanců
I (celkový počet mandátů v úrovni kandidátních listin).....100 poslanců
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů v úrovni kandidátních listin)
n' (počet mandátů konkrétní politické strany v nominální úrovni)
I' (počet mandátů konkrétní politické strany v úrovni kandidátních listin)
s = n' + I' (celkový počet mandátů konkrétní politické strany)
m (procentuální podíl mandátů konkrétní politické strany)

Tabulka č. 1 – Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u většinového smíšeného volebního systému.²¹

	A	B	C	D	E
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů v úrovni kandidátních listin)	46	38	8	5	3
n' (počet mandátů v nominální úrovni)	56	43	0	0	1
I' (počet mandátů v úrovni kandidátních listin)	45	38	8	5	3
s = n' + I' (celkový počet mandátů)	102	81	8	5	4
m (procentuální podíl mandátů)	51	40,5	4	2,5	2

1.3.2 Proporční smíšený volební systém - MMP

Stejně jako v předchozím případě, také u MMP volič disponuje dvěma hlasy – jedním pro kandidáta a jedním pro politickou stranu. Rozdíl je zde v převádění hlasů na mandáty. Nejlépe bude, pokud tento systém uvedu na příkladu Německa, které je nejznámějším vzorem MMP.

Německý Spolkový sněm (Bundestag) se skládá z 598 poslanců. 299 poslanců je voleno v jednomandátových obvodech jednokolovým relativně většinovým systémem. 299 je voleno v 16 volebních obvodech,

²¹ Cabada - Ženíšek (2003), str. 50

kteřé kopířují jednotlivé země, propořčným systémem. Političtí představitelé mají možnost kandidovat v obou úrovních. K rozdělení mandátů dochází ve třech etapách:

- 1) Sečtou se tzv. druhé hlasy, jimiž voliči volí politické strany, ze všech volebních obvodů dohromady. Poté se počet získaných mandátů určí pomocí Hare – Niemeyerovy kvóty.²² Křesla jsou rozdělena pro ty strany, které v celostátním měřítku obdržely alespoň 5% hlasů nebo by získaly alespoň tři přímé mandáty.
- 2) Mandáty získané konkrétní politickou stranou se převádí z celostátní úrovně na úroveň volebních obvodů (zemí) podle výsledku, který zde strana zaznamenala.
- 3) Teprve poté dochází k vlastnímu přidělení mandátů konkrétním kandidátům. Postup je následující: z počtu mandátů získaných jednou politickou stranou se nejprve odečtou přímé mandáty (tj. ty mandáty, které obsadili její kandidáti na základě prvních hlasů v jednomandátových volebních obvodech), zbylé mandáty se přidělují kandidátům dané strany podle jejich pořadí na kandidátních listinách.²³ Platí tedy, že čím více přímých mandátů strana získává, tím menší šanci má prosadit kandidáty ze zemských kandidátních listin.²⁴ Kdyby například strana získala 10 přímých mandátů a podle druhých hlasů by měla nárok na 20 křesel, z kandidátní listiny by se do Spolkového sněmu dostalo 10 kandidátů.

---

²² Tato metoda vypočítává přímo zisky jednotlivým stranám. Vzorec je $s = (v * V) / S$, kde v je počet hlasů pro konkrétní politickou stranu, V celkový počet odevzdaných hlasů, S celkový počet rozdělovaných křesel a s je počet mandátů, které získala politická strana – Lebeda, Tomáš – Stručný přehled volebních systémů, v Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání, Plzeň : Aleš Čeněk 2004, str. 29

²³ Dvořáková Vladimíra a kol. – Komparace politických systémů I, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 2003, str. 211

²⁴ tamtéž

Kromě Německa se tento systém používá také ve Venezuele, Bolívii nebo na Novém Zélandu. Rozdíl oproti MMM spočívá v tom, že počet křesel pro politické strany určují druhé hlasy (hlasy pro stranické kandidátky). Mandáty jsou z hlediska počtu rozdělovány čistě poměrným způsobem! Proto není tento systém mnohými politology považován za smíšený ale za personalizovaný poměrný.²⁵ Jak píše Tomáš Lebeda, *jediným případ, kdy je možné teoreticky označit jej (systém MMP) za smíšený, je konkrétní situace, kdy vyprodukuje tzv. převislé mandáty.*²⁶ Existuje totiž možnost, že strana získá více přímých mandátů, než je křesel, které jí přísluší podle druhých hlasů. V takovém případě tyto tzv. převislé mandáty (Überhangmandate, Overhang seats) zůstávají straně zachovány a o jejich počet se navýší celkový počet poslanců ve Spolkovém sněmu. Tato situace ale nenastává nijak často, ve volbách 1990 se jednalo o 6 křesel, v roce 1994 o 16, v roce 1998 o 13, v roce 2002 o 5 a v posledních volbách 2005 bylo takto obsazeno 16 mandátů.²⁷ Za patero voleb se jednalo celkem o 56 převislých mandátů, v průměru připadá na jedny volby 11,2 převislých mandátů, což tvoří necelá dvě procenta z 598 křesel. Toto číslo je hodně vzdáleno pětiprocentní hranici, kterou jako podmínku stanovili Massicotte a Blais.

Stejně jako v případě MMM uvedu hypotetický případ voleb. Příklad je opět převzat z knihy Smíšené volební systémy.

politické strany.....A, B, C, D, E
velikost zastupitelského sboru.....200 poslanců
n (celkový počet mandátů v nominální úrovni).....100 poslanců
l (celkový počet mandátů v úrovni kandidátních listin).....100 poslanců
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů v úrovni kandidátních listin)
n' (počet mandátů konkrétní politické strany v nominální úrovni)
s' (nárok politické strany na počet mandátů)

²⁵ Ze známých osobností uvedu například Giovanního Sartoriho nebo Arenda Lijpharta.

²⁶ Lebeda (2004), str. 41

²⁷ Údaje převzaty z Dvořáková (2003) a z www.bundestag.de - oficiální stránky Spolkového sněmu

I' (počet mandátů konkrétní politické strany v úrovni kandidátních listin)

$$I' = s' - n'$$

$s = n' + I'$ (celkový počet mandátů konkrétní politické strany) $s = n' + I'$

m (procentuální podíl mandátů konkrétní politické strany)

Tabulka č. 2 - Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u proporčního smíšeného volebního systému.²⁸

	A	B	C	D	E
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů)	46	38	8	5	3
n' (počet mandátů v nominální úrovni)	56	43	0	0	1
s' (nárok politické strany na počet mandátů)	92	76	16	10	6
I' (počet mandátů v úrovni kandidátních listin)	36	33	16	10	5
s (celkový počet mandátů)	92	76	16	10	6
m (procentuální podíl mandátů)	46	38	8	5	3

Pro porovnání systémů MMM a MMP přikládám tabulku, ve které srovnávám výsledku u obou hypotetických případů.

Tabulka č. 3 – Porovnání výsledků hypotetických případů u MMM a MMP

	zisk mandátů u MMM	zisk mandátů u MMP	rozdlil v počtu mandátů (MMM - MMP)
politická strana A	102	92	10
politická strana B	81	76	5
politická strana C	8	16	-8
politická strana D	5	10	-5
politická strana E	4	6	-2

Z tabulky vyplývá, že v případě MMM převládá nominální složka, systém má většintvorné účinky a napomáhá velkým stranám. Listinná úroveň reguluje tento většintvorný prvek. Naproti tomu u MMP jasně

²⁸ Cabada - Ženíšek (2003), str. 51

převládá listinná složka, mandáty jsou rozdělovány podle výsledku politických stran v této úrovni. Ve výše uvedeném případě systém napomáhal menším stranám a zajišťoval jejich dobrou reprezentaci. Nemusí to tak však platit vždy. Záleží pochopitelně na tom, jak je nastaven systém v úrovni kandidátních listin. Systém poměrného zastoupení automaticky neprodukuje proporční výsledky. Lze jej nastavit tak, aby i on měl většiotvorné účinky.²⁹

1.3.3 Většinový smíšený volební systém s částečnou kompenzací

Nyní zbývá rozebrat poslední typ smíšených volebních systémů v teorii Shugarta a Wattenberga. Jedná se o MMM s částečnou kompenzací. Na rozdíl od MMP zde nedochází k vazbě mezi křesly ale vazbě mezi hlasy. Hlasy se za určitých podmínek přesouvají mezi jednotlivými úrovněmi systému. Shugart s Wattenbergem řadí pod tento typ Maďarsko a Itálii. Maďarsku se budu věnovat v další části mé práce, takže jako příklad uvedu Itálii.

Italský Parlament je označován jako symetrický dvoukomorový orgán.³⁰ Skládá se z Poslanecké sněmovny (Camerai dei Deputati) a Senátu (Senato). Obě komory jsou voleny na stejně dlouhé období (5 let) a mají shodné pravomoci. Pro volby do obou komor v letech 1993 – 2005 bylo použito systému MMM s částečnou kompenzací za pomoci prvku odečítání hlasů nazývané *scorporo*. Pravidla voleb do Sněmovny a Senátu byla však odlišná a je nutné je popsat zvlášť.

Poslanecká sněmovna má 630 členů. Voliči disponují dvěma hlasy.³¹ Jedním volí 475 poslanců (75%) v nominální úrovni relativně většinovým způsobem v jednomandátových obvodech. Kandidát

---

²⁹ Například vysokou uzavírací klauzulí, matematickou formulí zvýhodňující velké strany (např. Imperiali) nebo vytvořením malých volebních obvodů.

³⁰ Klíma (1998), str. 220

³¹ Po změně volebního systému disponují jedním hlasem, přítomný čas používán pro větší srozumitelnost.

v jednomandátových obvodech musí být nominován politickou stranou. Zbylých 155 poslanců (25%) je voleno ve 27 volebních obvodech Hareovou kvótou s metodou nejvyššího zbytku. Převod hlasů na mandáty probíhá tak, že se nejdříve vyhodnotí hlasy v nominální (většinové) části. Poté se sečtou hlasy politických stran ve volebních obvodech. Dálenastává fáze odečítání hlasů. Od zisku politických stran se odečtou hlasy, kteří získali vítězové z jmenovité úrovně nominování zatuto stranu. Neodečítají se však všechny hlasy vítěze ale počet hlasů, které stačily na vítězství, tedy množství hlasů druhého v pořadí navýšené o jeden. Po odečtení hlasů následuje již rozdělení mandátů ve volebních obvodech. Uvedu tento příklad: Politická strana získá ve volebním obvodu v součtu 10 000 hlasů. V tomto obvodu však také uspěl jeden kandidát většinové části. Poražený kandidát získal 3999 hlasů. Od zisku strany se tedy odečte 4000 hlasů (3999 + 1). Výsledný zisk politické strany ve volebním obvodu je 6000 hlasů (10000 – 4000).

Do Senátu se volí celkem 315 senátorů. 232 (opět 75%) je voleno stejně jako v případě Poslanecké sněmovny relativně většinovým systémem v jednomandátových obvodech a 83 (25%) ve systémem poměrného zastoupení. Základní volební jednotkami je 20 volebních obvodů, které odpovídají regionům. Tyto volební obvody se dále dělí na jednomandátové obvody, ve kterých probíhá většinová volba. Specifikum voleb do Senátu spočívá v tom, že volič má 1 hlas, kterým hlasuje v jednomandátovém obvodu. Nominace kandidátů se tudíž uskutečňuje jenom na této úrovni. Žádná stranická listina pro potřeby poměrného rozdělení mandátů se tentokrát nesestavuje.³² Rozdělování křesel funguje tak, že se nejdříve vyhodnotí výsledky v jednomandátových obvodech. Poté následuje sčítání hlasů všech kandidátů konkrétní politické strany z většinové části na úrovni volebního regionu. Od tohoto součtu jsou odečteny všechny hlasy vítězných kandidátů (na rozdíl od voleb do Sněmovny, kde se odečítá

---

³² Klíma (1998), str. 221

pouze počet hlasů nutných k vítězství). Toto číslo je pak výsledný součet hlasů, podle kterého strana obdrží počet mandátů. Senátory se pak stávají ti poražení kandidáti, kteří získali nejvyšší procento hlasů v jednomandátových obvodech (tzv. best losers). Příklad: Politická strana má 5 kandidátů.

Kandidát A v obvodu 1.....	3000 hlasů (30%) - poražený
Kandidát B v obvodu 2.....	5500 hlasů (55%) - vítěz
Kandidát C v obvodu 3.....	4500 hlasů (45%) - vítěz
Kandidát D v obvodu 4.....	2000 hlasů (20%) – poražený
Kandidát E v obvodu 5.....	3500 hlasů (35%) – poražený

Součet hlasů pro politickou stranu je 18500 (3000 + 5500 + 4500 + 2000 + 3500). Od něj se odečtou hlasy pro vítěze, takže konečný součet hlasů je 8500 (18500 – 5500 – 4500). Řekněme, že strana má podle tohoto počtu hlasů nárok na dva mandáty, v tomto případě by se senátory stali dva nejlepší poražení, tedy kandidáti **A** a **E**. Konečný výsledek: Politická strana má čtyři senátory – kandidáty **B** a **C** z většinové části a kandidáty **A** a **E** z poměrné části.

Jak je vidět z příkladu, systém znevýhodňuje velké strany, u nichž se předpokládá, že jejich kandidáti zvítězí ve většinové části. Zmírňuje disproporcionalitu klasického MMM a napomáhá menším stranám.

1.3.4 Shrnutí teorie Shugarta a Wattenberga

Podle Shugarta a Wattenberga je smíšený volební systém takový, kde voliči mají dva hlasy, jedním volí kandidáta ve jmenovité (nominální) úrovni a druhým politickou stranu prostřednictvím kandidátky v listinné úrovni. Vazba mezi úrovněmi pak určuje výslednou podobu systému. Při neexistenci propojení je systém označován jako většinový smíšený volební systém (MMM), který napomáhá velkým

stranám k získání většiny. Pokud existuje vazba mezi křesly, je systém označován jako poměrný smíšený volební systém (MMP). V případě vazby mezi hlasy hovoříme o většinovém smíšeném volebním systému s částečnou kompenzací, kdy propojení má za cíl oslabit většinové účinky systému.

Asi největším problémem u této teorie je zařazení MMP mezi smíšené systémy. Jak jsem již psal v textu, MMP rozděluje všechny mandáty podle výsledků v poměrné části. Z hlediska techniky je tedy tento systém čistě poměrný (kromě případných převislých mandátů). Ovšem pokud vyloučíme MMP z kategorie smíšených systémů, zbývá nám kromě úzké skupiny systémů MMM s částečnou kompenzací pouze skupina většinových smíšených systémů, takže nemůžeme hovořit o žádné kategorizaci.

Taktéž Shugart s Wattenbergem neuvažují použití více než dvou úrovní a vynechávají tedy celou skupinu tzv. supersmíšených systémů.

1.4 Rozdělení smíšených volebních systémů podle Massicotteho a Blaise

Massicotte a Blais definují smíšený volební systém jako kombinaci poměrné a většinové volební formule ve volbách do jednoho orgánu. A také u nich vztah mezi úrovněmi tvoří základ dělení smíšených systémů. Formule mohou být použity *závisle* a *nezávisle*. Nezávislé kombinace se dělí na koexistenci (coexistence), navrstvení³³ (superposition) a fúzi (fusion). Závislé se dělí na korekci (correction) a podmíněný typ (conditional). Dále autoři zavádí pojem *supersmíšený* (supermixed) systém v případě použití více než jednoho typu kombinace.

---

³³ Tomáš Lebeda používá termín paralelní typ: Lebeda (2004), str. 42

1.4.1 Koexistence

Koexistence je označení pro takový systém, kde se v části území volí podle většinového principu a v druhé části podle principu poměrného zastoupení. Volič má tedy pouze 1 hlas. Nemusí nutně platit, že se jedná o rozdělení státu půl na půl, je možné vytvořit libovolný poměr. Nesmíme ovšem zapomenout na podmínku rozdělování minimálně 5% mandátů v každé části.

Systém koexistence je používán při volbách do francouzského Senátu, kde se volí 331 senátorů³⁴ ve 100 departmentech nepřímo kolegiem volitelů složeným z členů Národního shromáždění, místních a regionálních zastupitelů a zastupitelů z departmentů. V malých departmentech s jedním až třemi senátory se volí dvoukolovým většinovým systémem, v departmentech se čtyřmi a více senátory je použito D'Hondtovi metody.

1.4.2 Navrstvení

V případě systému navrstvení disponuje volič dvěma hlasy, kterými volí zvlášť ve většinové volbě a zvlášť v poměrné volbě. Oba typy voleb jsou použity pro celé území. Procentuální poměr mezi složkami může být různý, převahu většinové části najdeme např. v Japonsku (dolní komora) – 60%; Thajsku – 80%; Jižní Koreji – 83%, naopak poměrná složka převládá např. v Gruzii – 64% nebo v Guinei – 67%. Tento typ smíšeného volebního systému odpovídá typu MMM u Shugarta a Wattenberga.

---

³⁴ Francouzský Senát prochází od roku 2003 reformou, která zvyšuje počet senátorů. V roce 2011 by jich mělo být 348 – viz www.senat.fr - oficiální stránky francouzského Senátu

1.4.3 Fůze

Fůze je takový typ systému, kdy je použito poměrné i většinové volby v jednom volebním obvodu zároveň. Jediný příklad uváděný v literatuře jsou volby do francouzských obcí s více než 3500 obyvateli. Volič má jeden hlas, kterým volí stranickou kandidátní listinu. Pokud strana získá absolutní většinu hlasů, obdrží polovinu mandátů a účastní se poměrného rozdělování druhé poloviny křesel. Výsledkem pak je získání minimálně 75% křesel. Pokud žádná strana nezíská absolutní většinu v prvním kole, koná se kolo druhé, do kterého postupují všechny kandidátky se získáním alespoň 10% hlasů. V druhém kole stačí k vítězství relativní většina. Ovšem opět platí, že vítězná strana získá všech 50% mandátů a účastní poměrného rozdělování druhé poloviny křesel. Tento systém tedy umožňuje vítězné straně (či koalici) získat drtivou většinu v zastupitelském orgánu.

1.4.4 Korekce

Korekce je typ závislé kombinace, existuje propojení (vazba) mezi poměrnou a většinovou složkou. Systém si klade za úkol zmírňovat disproporce vzniklé většinovou volbou, korigovat je. Pod tento typ by spadal MMP i MMM s částečnou kompenzací. Také Massicotte a Blais zařazují Německo mezi smíšené systémy, výhrady k tomuto jsem zmínil již výše. Dále do této skupiny patří Itálie (do roku 2005) a Maďarsko.

1.4.5 Podmíněný typ

Podmíněným typem chápeme ten případ, kdy použití jedné formule je závislé na výsledcích v druhé části. K použití druhé formule dojít může, ale také nemusí. Takovým příkladem byla Itálie od roku 1923. Italský systém zaručoval dvou třetinovou většinu křesel pro vítěznou stranu, pokud tato strana obdržela alespoň 25% hlasů. Zbylá třetina hlasů pak byla rozdělena poměrně. Pokud vítězná strana nezískala 25% hlasů, byla všechna křesla rozdělena podle principu poměrného zastoupení. Podobný případ bychom našli v Rumunsku, kde podle volebního zákona z roku 1926 byla polovina křesel zaručena vítězné straně, pokud získala alespoň 40% hlasů. Trochu jiný případ byla Francie v roce 1919, kdy strana při zisku absolutní většiny hlasů získala všechna křesla, ne však na celostátní úrovni, ale na úrovni volebního obvodu.

1.4.6 Supersmíšený systém

Blais a Massicotte nazývají supersmíšeným systémem takový případ, kdy je použito více než jedné kombinace pěti základních typů smíšených volebních systémů. Udávají několik příkladů.

Navrstvení – Koexistence: Ekvádor. V Ekvádoru byl supersmíšený systém zaveden jako náhrada za neexistenci druhé komory. Na provinční úrovni je voleno 52 poslanců poměrným systémem ve volebních obvodech s velikostí 3 a více a 8 zástupců ve dvoumandátových obvodech většinovým systémem. To je tedy prvek koexistence. Voliči volí navíc 12 poslanců na celostátní úrovni podle principu poměrného zastoupení. To je prvek navrstvení.

Podmíněný typ – Koexistence: Kamerun a Čad. V Kamerunu je 21 poslanců voleno většinovým systémem v jednomandátových obvodech a 159 poměrným způsobem v 52 volebních obvodech (koexistence).

V poměrné části získává vítězná strana v jednom vícemandátovém obvodu polovinu křesel, druhá polovina je rozdělena mezi ostatní strany. Ovšem pokud vítězná strana obdrží absolutní většinu hlasů, získá automaticky všechna křesla v daném obvodu (podmíněný typ). V Čadu je 25 zástupců voleno v jednomandátových obvodech většinově a 100 poslanců ve 34 volebních obvodech poměrně. Pokud vítězný subjekt získá ve vícemandátovém obvodu absolutní většinu hlasů, má nárok na všechna křesla, jinak jsou mandáty rozděleny poměrně.

Korekce – Koexistence: Dánsko 1915-20. Dánský volební systém v tomto krátkém období obsahoval čistě poměrný systém v hlavním městě Kodani, kde se volilo 24 poslanců a systém korekce mimo hlavní město, kde bylo voleno 93 zástupců v jednomandátových obvodech plus 20 korektivních křesel. Navíc voliči vybírali 3 zástupce v celostátním obvodu (celkem tedy 140 poslanců).

1.4.7 Shrnutí teorie Massicotteho a Blaise

Massicotte a Blais definují smíšený volební systém jako kombinaci poměrné a většinové složky při volbách do jednoho zastupitelského orgánu. Jednotlivé úrovně systému mohou být na sobě závislé a nezávislé. Nezávislé kombinace se dělí na koexistenci, kdy je v části území použito většinového principu a v druhé části principu poměrného zastoupení; navrstvení, kdy je použito obou složek dohromady a fúzi, kdy je použito poměrné i většinové volby v jednom volebním obvodě zároveň. Závislé kombinace se dělí na korekci, kde existuje propojení mezi složkami, a podmíněný typ, kde je použití jedné části závislé na výsledku v druhé části. Autoři zavádí termín supersmíšený systém pro použití 2 a více kombinací. Teorii Massicotteho a Blaise považují za velice komplexní, myslím si, že zahrnuje všechny možné případy,

jedinou výhradu mám k opětovnému zařazení systémů typu Německa či Nového Zélandu mezi smíšené volební systémy.

1.5 Zhodnocení smíšených volebních systémů

Ačkoliv se nikdy dopředu nedá odhadnout účinek volebního systému v konkrétním státě, nelze popřít, že vliv na systém stranický mají. Jak poměrný tak většinový systém mají svá pro a proti. Obhájci principu poměrného zastoupení jej považují za spravedlivější v tom smyslu, že lépe odráží voličské tendence a přináší proporční a reprezentativní zastoupení. Naopak kritici tvrdí, že vede k roztržitému stranickému spektru, nutnosti uzavírat koaliční vlády a nestabilitě a neakceschopnosti vlád. Naproti tomu většinový systém podporuje větší strany, umožňuje jim získávat majoritu v zákonodárném sboru a zvyšuje pravděpodobnost vládní stability. To vše ovšem na úkor spravedlivé reprezentace a znevýhodňování malých stran. Proto by se zájem o smíšené systémy dal chápat jako snaha o převzetí pozitivních a odstranění negativních účinků obou základních typů volebních systémů. Je otázka, zda-li si ovšem výsledná podoba vezme to nejlepší z obou světů nebo z toho bude „*vždycky nedobré manželství, velmi křehká a kontraproduktivní záležitost.*“³⁵ Nevýhodou smíšených systémů je jejich složitost, běžný volič jej nemusí chápat a neví, co se děje s jeho hlasem (hlasy).

Je těžké hodnotit účinky smíšených volebních systémů. Pokud si vezmeme jako příklad Maďarsko, vidíme politicky nejstabilnější zemi ve Středoevropském regionu. Nekonalý se zde dosud (od roku 1990) žádné předčasné volby a ke změně premiéra během volebního období došlo pouze dvakrát, a toho jednou ještě vinou úmrtí premiéra Antalla. Naproti tomu v Itálii se v letech 1994 – 2006 vystřídal šest premiérů

---

³⁵ Sartori Giovanni– Srovnávací ústavní inženýrství, nakl. Slon, Praha 2001, str. 88

a v roce 2005 došlo ke změně systému. Smíšené volební systémy jsou navíc v praxi zavedeny příliš krátkou dobu, než aby bylo možné relevantně zhodnotit jejich účinky. Přesto se v druhé části mé práce budu snažit zkoumáním maďarského volebního systému zjistit, zda-li je možné kombinací většinové a poměrné složky dosáhnout pozitivního výsledku.

Kapitola 2

Maďarský volební systém

V této kapitole se budu věnovat maďarskému volebnímu systému. Nejdříve nastíním důležité historické okamžiky Maďarska po druhé světové válce, při nastolování a pádu komunistického režimu. Zaměřím se na debatu ohledně přijímání volebního zákona a na rozdílné návrhy vládnoucí socialistické strany a opozice. Poté se budu zabývat samotným volebním systémem z hlediska fungování jeho jednotlivých složek. Dále rozeberu jednotlivé parlamentní volby od roku 1990 a popíši účinek volebního systému na systém stranický.

2.1 Historický exkurs

V této části práce se budu věnovat významným situacím Maďarska po druhé světové válce. Zaměřím se na situaci přímo po roce 1945 při nastolování komunistického systému, na události roku 1956 a poté na pád režimu. Vycházím z historické literatury: *Dějiny Maďarska* od Laszlo Kontera; a *Stručná historie států: Maďarsko* od Richarda Pražáka.

Za druhé světové války patřilo Maďarsko ke spojencům Německa. Když se admirál Horthy, původně proněmecky orientovaný, pokusil vystoupit z aliance Osy, Hitler reagoval obsazením Maďarska a vytvořením kruté nacistické vlády strany Šípových křížů. V roce 1945 došlo k osvobození země Rudou armádou, již rok předtím byla vytvořena Národní fronta – spojení čtyř politických stran (Lidové = Maloroľnické, Komunistické, Sociálně demokratické a Národní roľnické strany). V roce 1945 se konaly parlamentní volby. Tyto volby byly na dlouhou dobu poslední svobodné, volit směli všichni občané kromě

bývalých příslušníků nacistické strany a také, což prosadili komunisté, kromě duchovních činitelů. Komunisté předpokládali své vítězství díky pozemkové reformě, kterou prosadili. Jejich předpoklad se ovšem nenaplnil, ve volbách zvítězila Nezávislá malorolnická strana se ziskem 57%, komunisté byli druzí s velkou ztrátou (pouhých 17%). Příčinou tohoto výsledku byla podpora Malorolníků od maďarského arcibiskupa Jozsefa Mindsezntyho, který byl pochopitelně rozezlen zabráním pozemků církve a odebráním možnosti volit.³⁶ Přes drtivé vítězství malorolnické strany došlo k vytvoření koaliční vlády, ve které byla ministerská křesla rozdělena půl na půl mezi malorolníky a komunisty. Prezidentem se stal Zoltan Tildy a premiérem Ferenc Nagy (oba malorolníci). Důležité křeslo ministra vnitra však obsadil komunista Laszlo Rajk. Je třeba zmínit, že příměří se Spojenci z ledna 1945 zavedlo nad Maďarskem dohled kontrolní komise, v jejímž čele stál sovětský generál Vorošilov. V zemi byla také velice početná sovětská armáda (zpočátku přibližně 1,5 milionů vojáků). To vše napomohlo komunistům při následném přebírání moci.

K tomu docházelo postupně mezi lety 1945 a 1949. Laszlo Rajk provedl velké čistky ve státní správě (bylo propuštěno asi 60000 osob, tzv. pravicových živlů), dále zrušil některé organizace (např. Sdružení katolické mládeže) a stál za politickými procesy, které měly eliminovat malorolnickou stranu. Tyto procesy se uskutečňovaly pod vedením Státní bezpečnosti ÁVO. V roce 1947 byl ze špionáže obviněn tajemník Lidové strany Bela Kovacs, a když jej Parlament odmítl zbavit imunity, sovětské vojenské orgány ho zatkly a odveklely do Sovětského svazu. Po tomto incidentu opustila Malorolnickou stranu padesátičlenná skupina poslanců (částečně ze strachu, částečně pod nátlakem). Další obětí útoků se stal samotný premiér Ferenc Nagy. Při pobytu ve Švýcarsku mu byla doručena zpráva, že sovětské úřady našly důkazy o jeho spiknutí a Nagy

---

³⁶ Konter Lászlo; Dějiny Maďarska, nakl. Lidové noviny; Praha 2001, strana 364

již v exilu zůstal. Byl nahrazen Lajosem Dinnyesem, člověkem ochotným spolupracovat s komunisty.

Tempo změn narostlo po volbách v létě 1947, ve kterých komunisté zvítězili se ziskem 22%. Tyto volby již nebyly úplně svobodné, asi půl milionu osob mělo zakázáno volit. Období od května 1947 do června 1948 bývá nazýváno rokem obratu.³⁷ Komunisté zničili poslední zbytky demokracie. Prezident Tildy byl obviněn a zatčen. Vystřídal jej sociální demokrat Árpád Szakasits, který souhlasil se sloučením komunistické a sociálně demokratické strany a vytvořením Maďarské strany pracujících. Maďarsko se začalo jasně orientovat na Sovětský svaz, tento proces vyvrcholil podepsáním Smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci (18.2.1948) a vstupem do Rady vzájemné hospodářské pomoci. Završením procesu přechodu se staly volby v roce 1949, které proběhly na základě jednotné kandidátky Maďarské lidové fronty a téhož roku byla schválena nová ústava a vyhlášena Maďarská lidová republika.

Nový režim si potřeboval zajistit stabilitu, a proto následovala opatření proti odpůrcům. Morální autorita, kardinál Mindszenty, byl odsouzen k doživotnímu vězení a snaha oslabit církev dále pokračovala zrušením povinné náboženské výchovy. Stejný trest jako Mindszentyho potkal prezidenta Szakasitse. „Třídní nepřátelé“ byli hledáni všude a čísla udávají, že do roku 1955 bylo před soud postaveno přes jeden milion osob.³⁸ Hledání nepřítele se nevyhnula ani samotná Dělnická strana. Hlavním „viníkem“ se stal Laszlo Rajk, člověk, který měl předtím na starosti politické procesy, se stal sám jejich obětí. Ovšem nešlo jen o Rajka, ze strany bylo vyloučeno asi 350 000 osob³⁹ a odsouzen byl například i János Kádár.

V celém Sovětském bloku došlo k uvolnění po smrti Stalina 5.3.1953. Nejinak tomu bylo v Maďarsku. Na sjezdu Dělnické strany v červnu 1953 došlo ke kritice kultu osobnosti a celé dosavadní

---

³⁷ Konter (2001), strana 371

³⁸ Číslo 1 136 434 udává Richard Pražák - Stručná historie států: Maďarsko; nakl. Libry; Praha 2005, strana 102

³⁹ Dějiny Maďarska; strana 378

strategie. Rakosi byl nahrazen umírněným Imre Nagyem. Omezeny byly aktivity tajné policie a došlo k revizi procesů z předchozích let (např. v červnu 1954 byl z vězení propuštěn Kádár, v listopadu 1955 byl rehabilitován Rajk). Tato opatření vyvolala odpor v konzervativnějším křídle Dělnické strany, do které patřil i Rakosi. Ten proti Nagymu připravil obvinění a v dubnu 1955 prosadil jeho odvolání. Následně došlo k vyloučení mnoha osob ze strany (mimo jiné i Nagyho). Návrat k dřívějšímu stylu vládnutí však nebyl možný, obzvláště po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, kde Chruščov odsoudil Stalinovi metody. Rakosi neměl podporu Moskvy učinit tvrdá opatření. Mezitím se kolem vyloučeného Nagyho zformovala stranická opozice a i veřejnost se začala aktivizovat. Objevily se první protesty proti Rakosimu a hlasy pro návrat Nagyho. Sovětští představitelé se začali obávat, že by mohlo dojít k podobným výbušným událostem jako v Polsku a Rakosi na nátlak Moskvy opustil svůj úřad. Na jeho místo nastoupil Gero, který byl ovšem stejně jako Rakosi v konzervativním křídle maďarských komunistů, takže jeho jmenování nemohlo uspokojit ani stranickou opozici ani veřejnost. Tlak obyvatel se projevil návratem Nagyho do strany a pohřbem László Rajka, kterého se účastnilo asi 100 000 občanů. Objevily se další požadavky na uvolnění cenzury, odchod sovětských vojsk, novou vládu v čele s Nagyem, odsouzení Rakosiho a další. Nálady vyvrcholily demonstracemi 23. října, po které byl Nagy jmenován ministerským předsedou. 25. října se konala další demonstrace, které se účastnilo ještě více obyvatel. Po násilném zásahu tajné policie, po kterém zemřelo asi sto osob, se situace vyhrotila a hrozilo vypuknutí revoluce. Nagy měl na výběr dvě možnosti – násilné potlačení povstání za pomoci sovětské armády; nebo vyjednávání s povstalcí. Zvolil druhou možnost. Byla vytvořena nová vláda, ve které seděli ministři z řad komunistů, maloročníků, Rolnické strany i obnovené sociální demokracie. Gero byl v čele strany nahrazen Kádárem. Nagy vyhlásil neutralitu a vystoupení

z Varšavského paktu. Situace se tímto uklidnila, nicméně za stávajících podmínek by znamenala rozklad systému, což Moskva nemohla dopustit a sovětská vojska se začala připravovat na invazi. Ta započala 4. listopadu a boje trvaly přibližně týden. 7. listopadu byla ustavena vláda Jánose Kádára, který byl Moskvou vybrán, aby obnovil pořádek v zemi.

Přeskočím teď období „kádárova“ režimu a budu se věnovat jeho konci. Od poloviny devadesátých let došlo ke změně ve východním bloku. Místo konzervativního Brežněva stál od roku 1985 v čele Sovětského svazu Michail Gorbačov, který vyhlásil politiku „perestrojky“ a „glasnosti“ a koncem roku 1988 skoncoval s „Brežněvovu doktrínu“⁴⁰. Podle této doktríny byla hrozba, že by se některá socialistická země odvrátila od socialismu ke kapitalismu, problémem nejen této země, ale i všech ostatních socialistických států. Sovětský svaz si tím vyhradil právo intervenovat v libovolné zemi východního bloku, ve které by existovalo takové nebezpečí. Brežněvova doktrína byla aplikována pro ospravedlnění okupace Československa v roce 1968. V situaci, kdy tato doktrína neplatí, a tím Sovětský svaz vlastně vzkazuje, že se nebude plést do vnitřních záležitostí jednotlivých států. Případné události podobné těm v Maďarsku v roce 1956 nebo v Československu 1968 by pak již nebyly řešeny sovětskou invazí a vedly by ke změně režimu. Toho jsou si vědomi samotní komunisté a v maďarské socialistické straně dochází k pnutí mezi konzervativními komunisty a reformátory. To se odrazilo v personálních změnách uvnitř strany. V červenci roku 1987 byl ministerský předseda Gyorgy Lazár nahrazen představitelem reformního křídla Karolyem Groszem, který začal provádět ekonomické reformy, které vedly k uvolnění hospodářství. Současně byla zrušena cestovní omezení vůči západním zemím. Grosz si získal důvěru Gorbačova, který souhlasil s odstraněním Kádára, jenž odmítal liberalizaci v oblasti politiky. Na stranické

---

⁴⁰ Konter (2001), strana 418

konferenci 22. května 1988 byl Kádár přesunut do nově vzniklé funkce předsedy strany a tajemníkem se stal Grosz.

Současně také docházelo k aktivizaci obyvatelstva. Od počátku osmdesátých let docházelo k poklesu ekonomického růstu, zvyšování inflace, velkému zadlužení a obecně zhoršení životní úrovně. Za takovýchto podmínek se pochopitelně začala projevovat nespokojenost obyvatel.

První opoziční subjekt, který měl ambice stát se politickou stranou, bylo Maďarské demokratické fórum (MDF), které bylo založené 27. září 1987. Následoval Svaz mladých demokratů (FIDESZ) ustanovený 30. března 1988, Síť svobodných iniciativ založená 1. května, která se 13. listopadu přeměnila na Svaz svobodných demokratů (SZDSZ). Kromě toho obnovily svou činnost tzv. historické strany z doby po druhé světové válce. Jednalo se o Stranu nezávislých maloročníků (listopad 1988), Sociálně demokratickou stranu (leden 1989) a Křesťansko demokratickou stranu (duben 1989). Opozice zorganizovala první masové demonstrace. V červnu 1988 se jednalo o podporu maďarské menšiny v Rumunsku, v říjnu se konala demonstrace proti plánované výstavbě komplexu vodních elektráren na Dunaji. V listopadu pak došlo k další změně uvnitř strany, kdy Grosz byl na postu premiéra vystřídán mladým Miklosem Némethem.

Klíčovým rokem změn se pak stal rok 1989. 11. ledna bylo ústředním výborem komunistické strany přijato usnesení, které potvrdilo, že v roce 1956 se neuskutečnila kontrarevoluce nýbrž lidové povstání. Konaly se také další demonstrace. Velké protesty většinou souvisí s nějakou historickou událostí.⁴¹ Nejinak tomu bylo v Maďarsku. 15. březen byl 150. výročí zveřejnění programu občanských svobod v roce 1849; ještě masovější akcí se stal oficiální pohřeb Imre Nagyho 16. června. V červnu se také uskutečnily první tzv. Kulaté stoly,

---

⁴¹ Například u nás se demonstrace konala 17. listopadu 1989 k padesátému výročí uzavření vysokých škol a perzekuci studentů v roce 1939.

společná jednání Dělnické strany a opozice. Tato vyjednávání skončila 18. září dohodami o vytvoření podmínek vedoucích k demokracii. V říjnu došlo k rozpuštění Maďarské socialistické dělnické strany a vytvoření nové Maďarské socialistické strany, dále pak ke změně ústavy a 23. října byla vyhlášena se souhlasem maďarského parlamentu demokratická Maďarská republika.⁴² Konečnou tečkou za režimem se staly parlamentní volby v březnu 1990, první zcela svobodné volby po 45 letech.

2.2 Vyjednávání o maďarském volební zákoně

Jak jsem již napsal, od června do září roku 1989 se konaly tzv. kulaté stoly, při kterých byl vyjednáván přechod k demokracii a její podoba. Volební systém byl také jedním z aspektů těchto jednání. Jednotlivé strany vstupovaly do rozhovorů s odlišnými představami na výslednou podobu volebního systému. Je logické, že cílem aktérů bylo vytvořit takový systém, který by jim co možná nejvíce vyhovoval, což znamená zisk nejvyššího možného počtu mandátů.

Ta nejzákladnější otázka byla, zda přijmout většinový či poměrný systém. „Na počátku vyjednávání Maďarská socialistická dělnická strana prosazovala systém, kdy 300 z 350 křesel by bylo voleno v jednomandátových obvodech a zbývajících 50 křesel v celostátní kompenzační listině.“⁴³ Důvodem pro preferování většinového systému byla sebedůvěra strany, víra v to, že voliči ocení reformní procesy i zavedená organizační struktura. U opozice měl většinový systém podporu u Maďarského demokratického fóra, jakožto největší a nejsilnější formace a u Svobodných demokratů, kteří argumentovali tím, že tento systém dává opozičním stranám možnost spojit se a porazit

---

⁴² Pražák (2005), str. 106

⁴³ Benoit, Kenneth - Schieman, John W.: Bargaining over Hungary's 1989 electoral law, Journal of theoretical politics, No. 13/2001, p. 166

kandidáta MSZMP. Naopak ostatní členové opozice prosazovali poměrný systém, především se jednalo o tzv. historické strany - Stranu nezávislých maloroľníků, Sociálně demokratickou stranu a Křesťansko demokratickou stranu, které postrádaly členskou základnu a silného vůdce, ale spoléhali na jméno z předkomunistické doby. S řešením přišel člen MDF - József Antall, který se inspiroval v Německu a navrhl kombinaci poměrné složky a jednomandátových obvodů. Toto MSZMP nejdříve odmítala, striktně prosazovala čistě většinový smíšený systém. Změna nastala po trojích doplňujících volbách na přelomu července a srpna, ve kterých opoziční kandidáti zvítězili se ziskem 69, 72 a 60 procent.⁴⁴ Tyto volby ukázaly, že předpoklady MSZMP byly chybné a socialisté posléze souhlasili se smíšeným systémem.

Po dosažení tohoto kompromisu bylo nutné vyřešit použití volebních metod v jednotlivých složkách. Ve většinové části MSZMP původně prosazovala dvoukolový většinový systém, kdy by do druhého kola postupovali všichni kandidáti se ziskem více jak 15 procent hlasů a k vítězství by stačila prostá většina. Při doplňujících volbách se ukázalo, že kandidát Dělnické strany nemůže v přímém souboji s opozičním kandidátem vyhrát. MSZMP tedy navrhla to, aby do druhého kola postupovali minimálně tři kandidáti. Předpokládala tak postup více opozičních kandidátů do druhého kola a rozmělnění hlasů pro ně. Toho si opozice byla dobře vědoma, a proto tento návrh odmítala.

V poměrné části byla nejdříve navrhována Haerova kvota s metodou nejvyšších zbytků. MSZMP se poté přiklonila k D'Hondtově metodě, předpokládala, že tato formule posílí větší strany. Člen Svobodných demokratů Tolgyessy navrhoval taktéž změnu Haerovy kvóty, neboť se obával, že by mohla umožnit vstup regionálním stranám do politiky a příliš by roztříštila stranické spektrum.⁴⁵ Narozdíl

---

⁴⁴ Benoit - Schieman. (2001), p.168

⁴⁵ Benoit - Schieman. (2001), p.174

od socialistů navrhoval Hagenbach – Bischoffovu metodu. S tím socialisté souhlasili.

Dále bylo třeba vyřešit otázku klauzule a registrace kandidátů. MSZMP navrhovala větší bariéry, konkrétně 5% klauzuli v poměrné části a nutnost kandidáta získat 1000 podpisů pro účast ve většinové volbě. Opozice prosazovala nižší bariéry, 3% klauzuli a 500 podpisů. Kompromis byl pak vyřešen čistě matematicky, výsledná klauzule byla 4% a nutnost získat 750 podpisů.⁴⁶

Další otázkou byla existence kompenzační listiny. MSZMP revidovala názor na tento mechanismus po doplňujících volbách. Do kompenzační listiny se podle ní měly přesunout hlasy neúspěšných kandidátů a stranických listin z obou částí volebního systému. Socialisté tak chtěli kompenzovat neúspěch svých kandidátů. Navíc v případě většinové složky se měly přesouvat hlasy z druhého kola, což by dále oslabilo opoziční strany. Ty souhlasily s myšlenkou kompenzační listiny, ale odmítaly přesun hlasů z druhého kola většinové volby a prosazovaly transfer hlasů z prvního kola. Problém byl vyřešen kompromisním návrhem socialistů, kteří souhlasili s přesunem hlasů z prvního kola většinové volby výměnou za akceptování pravidla postupu minimálně tří kandidátů do druhého kola v jednomandátových obvodech. S touto nabídkou opozice souhlasila.

Bylo též nutné najít poměr mezi jednotlivými složkami, jinými slovy, kolik mandátů se bude rozdělovat v té konkrétní části. Původní návrh 150 mandátů v poměrné, 150 ve většinové a 50 v kompenzační části byl v září změněn na poměr 152 – 152 – 70 a konečnou podobu systém získal až během schvalování volebního zákona v říjnu.⁴⁷

Jak je vidět, jednání o volebním systému byla velice komplikovaná. Strany do něj vstupovaly s vlastními představami o systému, který by umožnil maximalizaci zisku. Tyto představy se ale

---

⁴⁶ Klauzule 4% byla používána jen pro první volby v roce 1990, poté se změnila na 5 procent.

⁴⁷ Benoit - Schieman. (2001), p.178

pochopitelně různily, takže konečná podoba se stala výsledkem mnoha kompromisů i vyjednávání něco za něco. Je nutné si také uvědomit, že vyjednávající z politických subjektů nebyli žádnými experty na volební studia a pravděpodobně nemohli přesně odhadnout, jak bude výsledný systém fungovat v praxi.

2.3 Mechanismus volebního systému

Maďarský jednokomorový Parlament je složen z 386 poslanců. K dispozici je 176 poslanců volených v jednotlivých volebních obvodech a 152 v krajských a městských obvodech. Na základě agregace hlasů na národní úrovni, strany mohou získat dodatečných 58 kompenzačních mandátů z národní listiny.⁴⁸ Dochází k propojení hlasů mezi většinovou a kompenzační; a poměrnou a kompenzační složkou a zároveň k provázanosti křesel mezi poměrnou a kompenzační částí. Kandidát může navíc kandidovat ve všech třech úrovních, což je výhodné pro strany, které si tak zajišťují, aby se jejich nejdůležitější osobnosti do Parlamentu dostaly.

Ve většinové části je voleno 176 zástupců dvoukolovým relativně většinovým systémem s otevřeným druhým kolem. Pro nominaci kandidáta je potřeba 750 podpisů. V prvním kole musí kandidát získat absolutní většinu hlasů. Pokud se tak nestane, do druhého kola postupují všichni kandidáti, kteří získali alespoň 15% hlasů, avšak minimálně tři (i kdyby požadovaných 15% hlasů nezískali). Mandát pak získá ten uchazeč, který získal nejvyšší počet hlasů. Platí také podmínka minimálně 50% volební účasti v prvním kole. Pokud se tak nestane, koná se kolo druhé, do kterého postupují všichni kandidáti. V něm je nutná 25% účast a k vítězství stačí prostá většina.⁴⁹

---

⁴⁸ Act No XXXIV of 1989 on the election of members of Parliament – dostupný z webové stránky www.valasztas.hu v anglickém jazyce

⁴⁹ Mlejnek (2004), str. 133

V poměrné složce se volí ve 20 volebních obvodech – 19 župách a hlavním městě Budapešti. Strana může v župě sestavit stranickou kandidátku pouze tehdy, pokud nominovala kandidáty v alespoň jedné čtvrtině jednomandátových obvodů v příslušné župě. Rozdělení mandátů je takovéto:

Tabulka č. 4 – Rozdělení mandátů podle volebních obvodů⁵⁰

župa	počet VO ve většinové části	počet mandátů v poměrné části	župa	počet VO ve většinové části	počet mandátů v poměrné část
Budapešť	32	28	Komáron	5	5
Baranya	7	6	Nógrád	4	4
Bács - Kiskun	10	8	Pest	16	14
Békés	7	6	Somogy	6	5
Borsod - Abaúj - Zemplén	13	11	Szabolcs - Szatmár	10	9
Csongrád	7	6	Szolnok	8	6
Fejér	7	6	Tolna	5	4
Gyot - Sopron	7	6	Vas	5	4
Hajdú - Bihár	9	8	Veszprém	7	6
Heves	6	5	Zala	5	5

Rozmezí mandátů se pohybuje od 4 do 28. Průměrná velikost volebního obvodu je 7,6, bez Budapešti 6,5. Jedná se tedy o menší volební obvody, zvláště pokud bereme v potaz, že část mandátů se přesouvá do kompenzační části. Nárok na mandát má ta strana, které se podařilo získat alespoň 5% z celkového počtu hlasů na celostátní úrovni (v roce 1990 4%). Pro koalice dvou stran platí klauzule 10%, pro koalice tří a více stran 15%. Mandáty jsou rozdělovány pomocí Hagenbach – Bischoffovy metody, která je navíc upravena tak, že pro získání posledního mandátu stačí straně 2/3 hodnoty kvóty. (Tento počet hlasů se pak odečte straně z kompenzační části).

⁵⁰ Tabulka přejata z Mlejnek (2004), str. 134-135, Nikolenyi, Tsaba : Strategic Coordination in the 2002 Hungarian Election, *Europe Asia studies*, Vol. 56, No. 7/2004, p. 1044

Hagenbach – Bischoffova metoda se řadí mezi metody volební kvóty.⁵¹ Pro ty je typické, že nerozdělují všechny mandáty.⁵² Taktéž v Maďarsku zůstává určitá část mandátů nerozdělena. Tento počet se od roku 1990 pravidelně snižuje. V prvních volbách se jednalo o 32 mandátů, které přešly na celostátní úroveň, v dalších letech pak o 27; 24; 18 a v zatím posledních volbách v roce 2006 už pouze o 6 křesel.⁵³ Toto pravděpodobně souvisí s menším počtem stran ve stranickém spektru. Také v poměrné části platí podmínka 50% volební účasti, pokud tato hranice není dosažena, volby se opakují s nutností 25% účasti. (Toto platí na úrovni volebního obvodu – župy)

V kompenzační části se rozděluje 58 mandátů plus nerozdělená křesla z poměrné složky. Stranám se sem přesouvají z poměrné úrovně a z prvního kola většinové volby ty hlasy, které nevedly k zisku mandátu. Kandidátku pro kompenzační část mohou sestavit ty strany, které měly své kandidátní listiny v alespoň sedmi župách. Nárok na mandát mají ty strany, kterým se podařilo v poměrné části překonat klauzuli 5%. Hlasy jsou na křesla převáděny pomocí D'Hondtovy metody.

2.4 Výsledky dosavadních parlamentních voleb

Nyní rozeberu jednotlivé parlamentní volby, budu si všímat účinků volebního systému na systém stranický. Tato práce je zaměřená na maďarský volební systém, nebudu tedy rozebírat popis politických událostí v Maďarsku. Hlavním zdrojem dat jsou internetové stránky www.valasztas.hu, což jsou oficiální internetové stránky maďarské Státní volební komise.

---

⁵¹ Lebeda (2004), str. 29

⁵² A proto bývají doplněny jiným mechanismem, např. metodou nejvyššího zbytku či druhým skrutiniem.

⁵³ zdroj – www.valasztas.hu

Nejdříve představím jednotlivé politické strany v maďarském stranickém systému. Maďarský stranický systém byl již před prvními volbami vysoce rozvinutý, neexistovalo tam žádné široké fórum jako např. v České republice. Strany se profilyovaly již při svém vzniku, spojovaly určitou skupinu lidí a měly určitý ideologický základ.

Maďarská socialistická dělnická strana (MSZMP) byla přibližně 40 let držitelkou moci v Maďarsku. Na mimořádném sjezdu 7.10. 1989 byla rozpuštěna a současně vznikla Maďarská socialistická strana (MSZP) složená z reformního křídla MSZMP. Nespokojení konzervativní komunisté reagovali vytvořením vlastní strany s názvem MSZMP. Ve volbách 1990 však tato strana nepřekročila 4% klauzuli, získala pouze 3,68% hlasů a také nevyhrála ani jeden přímý mandát. Naproti tomu MSZP se dokázala úspěšně transformovat na stranu sociálně – demokratickou, vybojovala si své místo na slunci a již ve volbách v roce 1994 dokázala zvítězit. Dnes je členem Socialistické internacionály, celosvětové organizace sdružující sociálně demokratické strany.⁵⁴ Kromě těchto stran byla také obnovena činnost historické Maďarské sociálně demokratické strany (MSZDP). Ta ovšem v prvních volbách nepřekonalala 4% klauzuli a nedokázala se etablovat v maďarském stranickém systému.⁵⁵

Maďarské demokratické fórum (MDF) bylo první opoziční formací. Vzniklo již v roce 1987, k přeměně na politickou stranu došlo v roce 1989. Jednalo se o umírněné uskupení, hlásící se ke křesťanským hodnotám a bylo spojené s venkovem. Bylo to největší a nejširší nekomunistické sdružení, spojovalo v sobě různé proudy. Tato velikost však působila také negativně, uvnitř strany docházelo ke štěpením, což se projevilo oddělením nacionalistického proudu a vytvořením

---

⁵⁴ Jejimi členy jsou např. Česká strana sociálně demokratická, německá SPD, britští Labouristé atd.

⁵⁵ Může za to fakt, že pozici sociálně demokratické strany přebrala v novém systému MSZP a MSZDP tak neměla prostor v stranickém spektru. Na rozdíl od toho v České republice se Sociální demokracii podařilo uchytit, neboť komunistická strana zůstala nereformovaná a usadila se na krajně levicové části stranického spektra.

Strany maďarské pravdy a života (MIÉP) Istvána Csurky, která se dostala do Parlamentu v roce 1998 (se ziskem 5,5% mandátů).

Svaz svobodných demokratů (SzDSz) vznikl v roce 1988. Narodil od MDF se jedná o stranu zaměřující se na liberálně – sociální a sekulární hodnoty, jeho členové pocházeli z řad disentu, městské inteligence ale také reformních komunistů. Svaz se na počátku vyznačoval tvrdou protikomunistickou rétorikou, kritizoval také MDF za její mírnou politiku vůči komunistům. Paradoxní se pak může jevit vytvoření koalice s MSZP po volbách v roce 1994⁵⁶. Dnes je tradičním partnerem socialistů.

Svaz mladých demokratů (FIDESZ) vznikl v roce 1988 původně jako organizace vysokoškolských studentů s cílem představit alternativu a vystupovat coby opozice vůči režimnímu svazu mládeže, s maximální věkovou hranicí pro členství 35 let.⁵⁷ Právě věk členů tvořil rozdíl mezi Mladými a Svobodnými demokraty. Původně se FIDESZ profiloval jako liberální hnutí, postupně se ale začal přiklánět ke konzervativním, křesťanským a národním hodnotám a přebíral tak místo slábnoucího Demokratického fóra. V roce 1993 došlo uvnitř strany k rozkolu, ze Svazu odešla sociálně – demokraticky orientovaná skupina kolem Gábora Fodóra, která se připojila k SzDSz. FIDESZ zvítězil ve volbách v roce 1998, vytvořil koalici s MDF. Tyto dvě strany však nevytvořily stabilní partnerství, v posledních volbách 2006 došlo ke sporu mezi nimi.⁵⁸

---

⁵⁶ Pro tento příklon existuje více důvodů. Jedním ze základních štěpení maďarského stranického systému je štěpení liberalismus – národní konzervatismus (dalo by se to také vyjádřit jako spor mezi katolicismem a sekularismem). SzDSz byla strana liberální, sekulární, a z tohoto pohledu má blíže k socialistům než konzervativnímu FIDESZu. Dalším důvodem byl příchod sociálně – demokratické skupiny Gábora Fodora z FIDESZu v roce 1993 „*Pro inklinaci Svazu svobodných demokratů k postkomunistické levici byl důležitý rovněž sjezd strany v roce 1992, na němž zvítězil spíše sociálně demokratický proud, ...* (Mlejnek, 2004, str.129-130)

⁵⁷ Mlejnek (2004), str.130

⁵⁸ Tento spor budu popisovat v kapitole o volbách v roce 2006.

2.4.1 Volby v roce 1990

Tyto volby byly první zcela svobodné volby od roku 1945. Volilo se podle zcela nového modelu, který neexistoval nikde na světě, takže pravděpodobně nikdo také nemohl odhadnout jeho účinky. V poměrné části byly vyrovnané výsledky mezi Maďarským demokratickým fórem a Svazem svobodných demokratů (MDF – 24,9%, SzDSz – 21,9%⁵⁹). O drtivém vítězství Fóra rozhodly jednomandátové obvody, kdy se kandidátům MDF podařilo zvítězit ve 115 ze 176 obvodů. Demokratickému fóru se tak podařilo zúročit pozici největšího opozičního hnutí. Naopak MSZP si v této části připsala pouze jediný mandát, což ukázalo mylnost jejích původních předpokladů při vytváření volebního systému. K vítězství MDF přispěla spolupráce s programově a ideologicky blízkými stranami – Maloroľnickou stranou a Křesťanskými demokraty.⁶⁰ Tato aliance se následně přetvořila ve vládní koalici, která vydržela celé volební období. Ke změně došlo pouze na postu premiéra v roce 1993, ale vinou úmrtí Józsefa Antala. Taktéž se pro druhé kolo vytvořila aliance mezi Svobodnými a Mladými demokraty, toto spojení se však po volbách rozpadlo.

---

⁵⁹ Hibbing, John R. – Patterson, Samuel C.: A democratic legislature in the making. The Historic Hungarian Elections of 1990, *Comparative Political Studies*, Vol. 24, No. 4/1992, p. 434

⁶⁰ Tato spolupráce byla pouze dílčí, neodehrávala se na celostátní úrovni, ale závisela na rozhodnutí jednotlivých lokálních vůdců.

Tabulka č. 5 Výsledky voleb v roce 1990⁶¹

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
MDF	24,73	40	115	10	164	42,49	24-70-6
SZDSZ	21,39	34	34	23	92	23,83	37-37-25
FKGP	11,73	16	11	17	44	11,40	36-25-37
MSZP	10,89	14	1	18	33	8,55	42-3-55
FIDESZ	8,95	8	1	12	21	5,44	38-5-57
KDNP	6,46	8	3	10	21	5,44	38-14-48
Agrární svaz	(3,00)	0	4	0	1	0,26	0-100-0
Nezávislý kandidáti	0	0	6	0	6	1,55	0-100-0
Společní kandidáti	0	0	4	0	4	1,04	0-100-0

MDF – Maďarské demokratické fórum; SZDSZ – Svaz svobodných demokratů; FKGP – Nezávislá maloroľnická strana; MSZP – Maďarská socialistická strana; FIDESZ – Svaz mladých demokratů; KDNP – Křesťanskodemokratická strana lidová

Zajímavý je poslední sloupec tabulky. Zatímco u všech stran kromě MDF byl poměr mezi celkovým procentem mandátů získaných v poměrné části víceméně vyrovnaný, u MDF se ukazuje jasná dominance křesel z většinové části, tento počet dosahuje 70% z celkového počtu mandátů. Již v prvních volbách se ukazuje důležitost a klíčovost většinové složky. Ve 171 jednomandátových obvodech se konalo druhé kolo volby, pouze pěti kandidátům se podařilo zvítězit již v kole prvním. To poukazuje na jistou nesourodost politických stran

⁶¹ zdroj: Mlejnek (2004), str. 138, www.valsztas.hu

a jejich nespolupráci. Volební účast byla v prvním kole 65,11%, v druhém pak jen 45,54%.⁶² Voliči si tedy pravděpodobně neuvědomovali důležitost druhého kola. Stejně tak byl poměrně vysoký počet propadlých hlasů v poměrné části – 14%. To poukazuje na jistou neznalost volebního systému. Volební systém totiž „nemá jen mechanický, ale také psychologický efekt. Tento psychologický účinek působí na politické aktéry (voliče, stranické předáky apod.) ještě předtím než proběhne tento proces přepočtu hlasů na křesla.⁶³ Například volič dá raději svůj hlas velké straně, u které má jistotu, že překoná volební klauzuli, než straně malé, kterou by preferoval, ale která nemá šanci tuto klauzuli překonat. Každému systému trvá určitou dobu, než si na něj voliči zvyknou a akceptují jeho zákonitosti. Samozřejmě též platí pravidlo, že čím je systém složitější, tím déle toto osvojení pravidel trvá.

2.4.2 Volby v roce 1994

Tyto parlamentní volby znamenaly posun v maďarské politice. Vystřízlivění z nadšení, deziluze a špatná ekonomická situace znamenaly triumf Socialistické strany, která získala dokonce absolutní většinu mandátů – 54%.⁶⁴ Takovéto vítězství postkomunistické strany pět let po pádu totalitního režimu svědčí úspěšnosti transformace této strany a její akceptaci voličstvem. Výhra MSZP v mnohém připomíná Maďarské demokratické fórum v předchozích volbách. Socialisté zvítězili v poměrné části se ziskem 33% hlasů (53 mandátů).⁶⁵ Naprostá dominance pak přišla ve většinové části, kdy strana získala 149 ze 176 křesel. Socialistům vyšel záměr, který si prosadili při vytváření

---

⁶² Mlejnek (2004), str. 152

⁶³ Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004

⁶⁴ zdroj: www.valsztas.hu

⁶⁵ tamtéž

volebního systému, tedy podmínka účasti minimálně tří kandidátů v druhém kole. Socialisté tehdy předpokládali roztržičnost opozice a tento předpoklad se v těchto parlamentních volbách naplnil. Stranické spektrum se rozdělilo na tři tábory – socialistický (MSZP), liberální (SZDSZ + FIDESZ) a konzervativní (MDF + KDNP + FKGP) a ve druhém kole se právě střetávali kandidáti těchto táborů. Socialisté nesestavili jednobarevnou vládu, vytvořili koalici společně se Svazem svobodných demokratů „Dobrých důvodů existovalo hned několik: snaha o uklidnění zahraniční i domácí veřejnosti, obávající se důsledků nástupu – byť transformovaných – komunistů k moci, jistá programová shoda a též potřeba dosáhnout kvalifikované většiny....“⁶⁶ Koalice opět vydržela celé čtyřleté volební období.

Tabulka č. 6 – Výsledky voleb v roce 1994⁶⁷

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
MSZP	32,99	53	149	7	209	54,15	25-71-3
SZDSZ	19,74	28	17	25	70	18,13	40-24-36
MDF	11,74	18	4	15	37	9,59	49-11-41
FKGP	8,82	14	1	11	26	6,74	54-4-42
KDNP	7,03	5	3	14	22	5,70	23-14-64
FIDESZ	7,02	7	0	13	20	5,18	35-0-6
Agrární svaz	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0
Společní kandidáti	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

MDF – Maďarské demokratické fórum; SZDSZ – Svaz svobodných demokratů; FKGP – Nezávislá maloroľnická strana; MSZP – Maďarská socialistická strana; KDNP – Křesťanskodemokratická strana lidová; FIDESZ – Svaz mladých demokratů;

⁶⁶ Mlejnek (2004), str. 139-140

⁶⁷ zdroj: Mlejnek (2004), str.140, www.valsztas.hu

Poslední sloupec potvrzuje dominantní postavení Socialistické strany ve většinové složce. Druhé kolo ve většinové části se nyní konalo ve všech 176 obvodech. Naproti své dominanci nebyli kandidáti MSZP schopni získat absolutní většinu hlasů v první kole a pomohla jim až roztržitost stran ve druhém kole. Volební účast činila 68,92% v kole prvním, v kole druhém pak 55,12. Propadlé hlasy v poměrné části tvořily přibližně 13%. Tyto údaje svědčí o tom, že si voliči na volební systém stále nezvykli.

2.4.3 Volby v roce 1998

Tyto parlamentní volby přinesly nejen alternaci ve vládě ale také změny ve stranickém spektru. Z původně největší a nejsilnější strany, Maďarského demokratického fóra, se stala malá politická strana a na její místo nastoupil FIDESZ, který přešel od liberalismu ke konzervatismu. V těchto volbách se projevila určitá nespravedlnost volebního systému. Jak si všimá Kenneth Benoit : „Nejenže MSZP obdržela nejvíce hlasů pro kandidátní listiny a v prvním kole jednomandátových obvodů, ale obdržela také v druhém kole více hlasů než kterákoliv jiná strana.“⁶⁸ Ve většinových systémech se ovšem může stát, že zvítězí strana s nižším procentuálním ziskem hlasů.⁶⁹ Socialistická strana zvítězila v poměrné části ziskem 33% hlasů (50 mandátů), FIDESZ byl druhý (29,5% hlasů a 48 mandátů).⁷⁰ Rozhodovalo se v druhém kole většinové volby. V tom došlo k vytvoření dvou koalic – FIDESZ + MDF (+ v menší míře Maloroľnická strana); a MSZP + SzDSz. Poprvé se ve větší míře objevuje vzájemné odstupování kandidátů. Většinovou část vyhrál nakonec FIDESZ se ziskem 90 mandátů, druhá skončila Socialistická strana se ziskem 54 křesel. Do Parlamentu se také dostala nová politická strana

---

⁶⁸ Benoit, Kenneth: Two Step Forward, One Steps Back: Electoral Coordination in Hungarian Elections of 1998, příspěvek k Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington D.C., 2000

⁶⁹ Ve Velké Británii se tak například stalo v letech 1951 a 1974 viz Dvořáková a kol. (2003), str.157

⁷⁰ zdroj: www.valsztas.hu

– Strana maďarské pravdy a života (MIÉP), která vznikla odštěpením nacionalistického proudu z MDF, a která je označována za extremistickou. Zisk Svazu mladých demokratů a Demokratického fóra nestačil na většinu v Parlamentu, proto byla vytvořena vládní koalice společně s Nezávislou maloroľnickou stranou. I tato vláda Viktora Orbána vydržela celé volební období.

Tabulka č. 7- Výsledky voleb v roce 1998⁷¹

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
FIDESZ	29,48	48	90	10	148	38,34	32-61-7
MSZP	32,92	50	54	30	134	34,72	37-40-22
FKGP	13,15	22	12	14	48	12,44	46-25-30
SZDSZ	7,57	5	2	17	24	6,22	21-8-71
MDF	2,80	0	17	0	17	4,40	0-100-0
MIÉP	5,47	3	0	11	14	3,63	21-0-79
Nezávislí	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

FIDESZ – Svaz mladých demokratů; MSZP – Maďarská socialistická strana; FKGP – Nezávislá maloroľnická strana; SZDSZ – Svaz svobodných demokratů; MDF – Maďarské demokratické fórum; MIÉP – Strana maďarské pravdy a života

Zmizela vysoká čísla v posledním sloupku tabulky, žádná strana již nedosáhla extrémního zisku v jedné z úrovní voleb. Zmenšil se počet jednomandátových obvodů, ve kterých se konalo druhé kolo, na 144 a naopak vzrost počet obvodů, ve kterých proti sobě ve druhém kole stáli již pouze dva kandidáti – 107. To značí spolupráci politických stran, které vytváří volební koalice a vzájemně si odstupují kandidáty. Opět je vysoký počet propadlých hlasů v poměrné části – 11,4. Volební účast

⁷¹ zdroj: Mlejnek (2004), str. 143, www.valsztas.hu

se však vyrovnává, v druhém kole byla dokonce o něco vyšší (56,26% / 57,01%).⁷² To by mohlo poukazovat na to, že si voliči začínají uvědomovat důležitost druhého kola a akceptují pravidla volebního systému.

2.4.4 Volby v roce 2002

Tyto parlamentní volby přinesly konsolidaci politického a stranického systému. Došlo také k dalšímu střídání u moci. V poměrné části zvítězili těsně Socialisté s 42% hlasů oproti koalici FIDESZ – MDF se 41%.⁷³ Kromě nich překročil klauzuli pouze Svaz svobodných demokratů. Ze stranického systému nám tedy mizí jak Malorolníci, tak MIÉP.⁷⁴ Mohla za to předvolební kampaň FIDESZu, který těmto stranám přebral voliče. Ve většinové části skončil výsledek vedením FIDESZu (95 mandátů oproti zisku MSZP + SzDSz - 81 mandátů). Rozhodujícím faktorem se stala kompenzační část, ve které se Socialistům a Svobodným demokratům podařilo získat 44 křesel (FIDESZ 26), a v celkovém součtu tato koalice zvítězila na mandáty 198 oproti 188 FIDESZ – MDF. V těchto volbách se ukázala důležitost menšího koaličního partnera, který překročí volební klauzuli, podpoří většího partnera ve většinové části a může získat mandáty díky kompenzační listině. U SzDSz tvořilo 68% křesel zisk právě z celostátní listiny. Naproti tomu, FIDESZ takového partnera neměl⁷⁵, a ačkoliv se on sám stal nejsilnější politickou stranou, většinu v Parlamentu získala koalice Socialistů a Svobodných demokratů. Tato koalice se, přes spor v roce 2004 a výměnu premiéra, udržela u vlády po celé volební období.

---

⁷² zdroj: www.valasztas.hu

⁷³ tamtéž

⁷⁴ Ovšem MIÉP nepřekročil klauzuli pouze těsně, získal 4,37%.

⁷⁵ Částečně to však bylo jeho vinou kvůli již zmíněné volební kampani a přebírání voličů.

Tabulka č. 8 – Výsledky voleb v roce 2002⁷⁶

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách v %
MSZP	42,05	69	78	31	178	46,11	39-44-17
FIDESZ-MDF	41,07	67	95	26	188	48,70	36-54-14
SzDSz	5,57	4	2	13	19	4,92	21-11-68
Společní kandidáti (MSZP + SzDSz)	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

MSZP – Maďarská socialistická strana; FIDESZ – MDF – Svaz mladých demokratů – Maďarské demokratické fórum; SzDSz – Svaz svobodných demokratů

V posledním sloupci je vidět dominance mandátů z kompenzační složky u Svobodných demokratů. U obou ostatních stran nedošlo k převaze křesel v jedné určité části. Dále se zvýšil počet jednomandátových obvodů, ve kterých zvítězil kandidát již v prvním kole, na 45. Dále vzrost počet obvodů, ve kterých proti sobě ve druhém kole stáli již pouze dva kandidáti – 124. Zde je dobře vidět odstupování kandidátů a celková bipolarizace volebního boje. Podíl propadlých hlasů byl téměř přesně stejný jako v předchozích volbách – 11,3%. Volební účast se zvýšila, v prvním kole 70,53%, v druhém činila dokonce 73,51%. I to může být důsledkem celkové bipolarizace politiky a vyhrocení boje my – oni.

2.4.5 Volby v roce 2006

Tyto volby byly prvními po roce 1989, ve kterých stávající vládní koalice dokázala obhájit svůj post. V poměrné části byly výsledky

⁷⁶ zdroj: Mlejnek (2004), str.148, www.valsztas.hu

vyrovnané (71 mandátů pro MSZP, 69 pro FIDESZ⁷⁷), rozhodujícím prvkem se stala křesla z většinové složky. Socialisté se mohli spolehnout na spolupráci se Svobodnými demokraty a na vzájemné odstupování kandidátů. Naproti tomu mezi FIDESZem a MDF došlo ke sporu, Demokratické fórum si spolupráci podmínilo zárukou, že se Viktor Orbán nestane premiérem, a přestože tento slib přišel, MDF se rozhodlo své kandidáty nestáhnout (v určitých případech tak několik kandidátů MDF učinilo samo).⁷⁸ Socialisté tak získali rozhodující většinu. V Parlamentu tak má koalice MSZP a SzDSz většinu 210 křesel. Opět se ukázalo, jak je pro velkou stranu důležité mít koaličního partnera, se kterým bude spolupracovat v druhém kole většinové volby. Zajímavostí je jeden mandát Sdružení pro Somogy, který je důkazem, že i malé strany se silným postavením v určitém regionu mohou uspět ve volebním boji.

Tabulka č. 9 – Výsledky voleb v roce 2006⁷⁹

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách v %
MSZP	43,21	71	98	17	186	48,19	38-53-9
FIDESZ-KDNP	42,03	69	68	27	164	42,49	42-42-16
SzDSz	6,5	4	3	11	18	4,66	22-17-61
MDF	5,04	2	0	9	11	2,85	18-0-82
Společní kandidáti (MSZP + SzDSz)	0	0	6	0	6	1,55	0-100-0
Somogyert	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

MSZP – Maďarská socialistická strana; FIDESZ – KDNP – Svaz mladých demokratů – Křesťanskodemokratická strana lidová; SzDSz – Svaz svobodných demokratů; MDF - Maďarské demokratické fórum; Somogyert - Sdružení pro Somogy

⁷⁷ www.valsztas.hu

⁷⁸ Mlejnek, Josef jr.: Hra o vládu na maďarský způsob; *Revue Politika*, Vol IV., No. 6-7/2006

⁷⁹ zdroj: www.valsztas.hu, vlastní výpočet

V posledním sloupci je dobře vidět trend z předchozích let – vyrovnávání podílů mandátů z jednotlivých složek u velkých stran a dominance křesel z kompenzační listiny u stran malých. Volební účast činila 67,83% v prvním a 64,39% v druhém kole.⁸⁰ Nepotvrdil se tak trend vyšší volební účasti ve druhém kole. Radikálně pokleslo procento propadlých hlasů na 3,3% (v předcházejících volbách činilo vždy přes 10%). To může být důkazem konsolidace politického systému a vědomí boje mezi dvěma bloky stran.

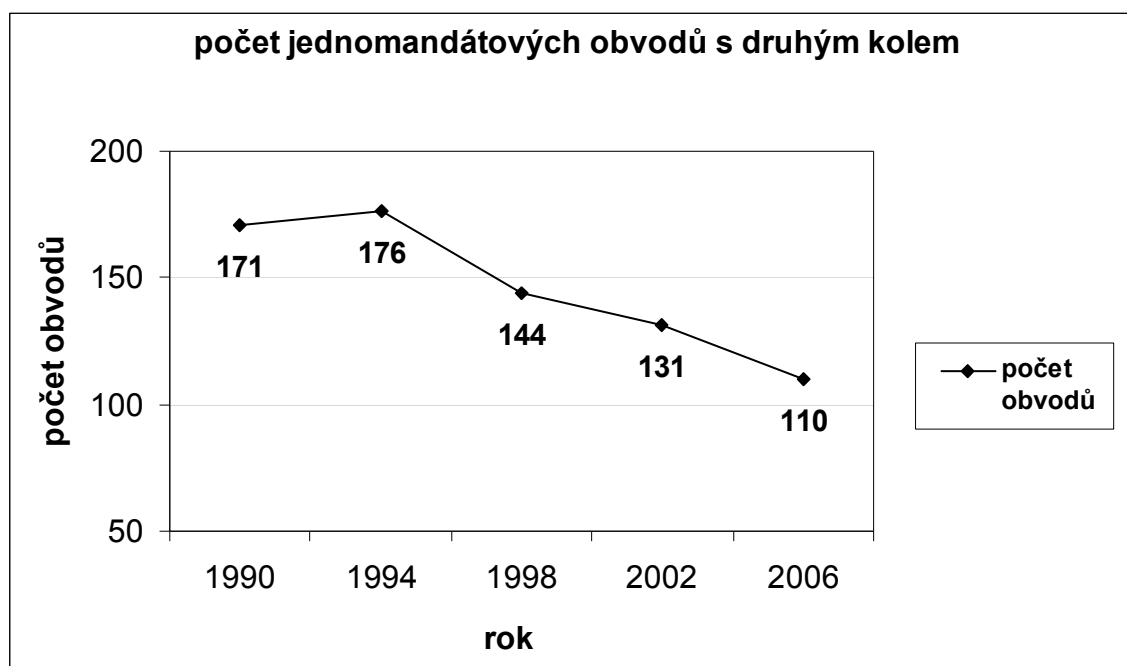
2.5 Tendence maďarského stranického systému

Ze zkoumání jednotlivých voleb můžeme odvodit určité trendy v maďarském politickém systému, v chování stran i voličů. Z původního počtu sedmi politických stran, kterým se podařilo dostat se do Parlamentu v prvních volbách v roce 1990, zbyly v posledních dvou volbách pouze čtyři (+ KDNP jako partner FIDESZu). Z původního tripolárního stranického spektra, socialisté, liberálové a konzervativci, se stal systém bipolární. Volební boj probíhá mezi dvěma víceméně ustálenými bloky, které se střídají u vlády. Stranický systém nelze označit za bipartijní – dvoustranický, neboť pro velké strany je velice důležitá existence menšího koaličního partnera, se kterým spolupracují v druhém kole ve většinové části. Tato partnerská strana musí být schopna překročit pětiprocentní volební klauzuli, obdržet tak několik mandátů v poměrné části a spolehnout se také na zisk z celostátní kompenzační listiny. Je však možné, že systém v určitém časovém horizontu přeroste v souboj dvou nejsilnějších stran a stranický systém se stane bipartijním. Mohly by tomu nasvědčovat tyto grafy.

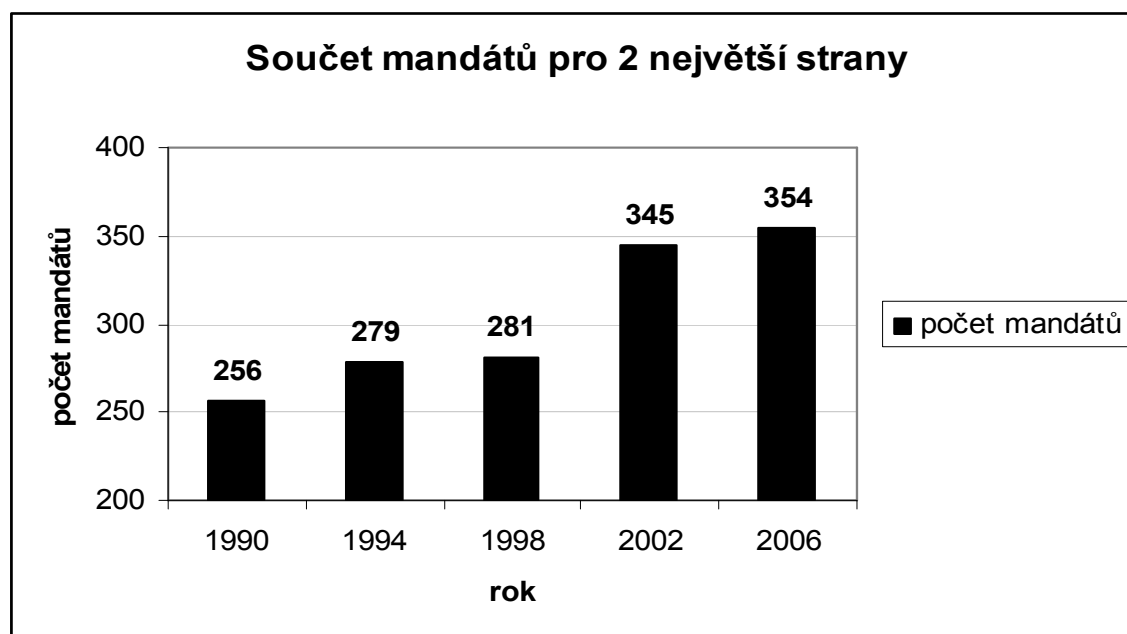
---

⁸⁰ Benda, Lukáš : Parlamentní volby v Maďarsku 2006, *CEVROREVUE*, No. 5/2006

Graf č. 1 – Počet jednomandátových obvodů, ve kterých se konalo druhé kolo⁸¹

Graf č. 2 – Součet mandátů pro dvě největší strany⁸²

⁸¹ zdroj: Mlejnek (2004), Benda (2006)

⁸² zdroj: www.valasztas.hu, vlastní výpočet

Co tyto grafy představují? První graf ukazuje počet jednomandátových volebních obvodů, ve kterých se konalo druhé kolo. Tento počet soustavně klesá. To se dá obráceně vyjádřit tak, že roste počet kandidátů, kteří byli schopni dosáhnout absolutní většiny hlasů a zvítězit již v prvním kole většinové volby. Druhý graf ukazuje součet mandátů pro dvě největší politické strany. Tento součet již od prvních voleb roste, v posledních volbách dosáhl hodnoty 354 mandátů, což je téměř 92% všech křesel v Parlamentu! Pokud bude tento vývoj přetrvávat, je možné, že nastane ta situace, kdy vítězná strana získá absolutní většinu mandátů a nebude tak již potřebovat svého menšího spojence. V současné době tomu tak však není.

ZÁVĚR

Zařazení maďarského volebního systému mezi smíšené volební systémy a zhodnocení jeho účinků

V úvodu této práce jsem psal, že se pokusím maďarský volební systém zařadit mezi kategorie smíšených volebních systémů. Zopakuji nyní rozdělení smíšených systémů u jednotlivých autorů. Podle Martina Wattenberga a Matthewa Shugarta je smíšený volební systém takový, kde je použito kombinace jmenovité úrovně a úrovně kandidátní listiny. Tito autoři rozlišují propojení hlasů a propojení křesel, a podle toho dělí smíšené systémy na poměrné (vazba mezi křesly), většinové (žádná vazba) a většinové s částečnou kompenzací (vazba mezi hlasy). Louis Massicotte a André Blaise definují smíšený volební systém jako kombinaci poměrné a většinové složky při volbách do jednoho zastupitelského orgánu. Podle vztahu jednotlivých složek rozlišují závislé a nezávislé kombinace. Závislé kombinace se dělí na korekci (poměrná složka vyrovnává disproporce většinové části) a podmíněný typ (použití jednoho volebního systému je závislé na výsledcích v druhé části). Nezávislé kombinace se dělí na navrstvení (volič má dva hlasy a obě volební složky jsou použity na celém území), koexistenci (volič má jeden hlas, na určitém území je použito jednoho typu volebního systému, ve zbytku území druhého) a fúzi (volič má jeden hlas, oba systémy jsou použity zároveň). Kromě toho definují ještě supersmíšený volební systém, jako ten, ve kterém je použito více než jedné kombinace. Nyní se podívejme na základní strukturu maďarského volebního systému. Volič má dva hlasy, jedním volí v jednomandátových obvodech dvoukolovým většinovým systémem 176 poslanců, druhým hlasuje pro kandidátku v poměrné části (takto se vybírá maximálně 152 zástupců). Dále existuje kompenzační část čítající 58 křesel + plus všechna ta, která skončila nerozdělená

v poměrné části. Do kompenzační části se převádí nevyužité hlasy z poměrné složky a z prvního kola většinové volby.

V maďarském volebním systému tedy existuje jak vazba mezi hlasy (přesun nevyužitých hlasů do kompenzační části), tak vazba mezi křesly (přesun nerozdělených křesel do kompenzační části). V díle Shugarta a Wattenberga pro tento typ volebního systému neexistuje označení. Sami autoři řadí Maďarsko do kategorie většinových volebních systémů s částečnou kompenzací. Dle mého mínění tak však opomíjejí vazbu mezi křesly a jejich přesun mezi poměrnou a kompenzační částí.

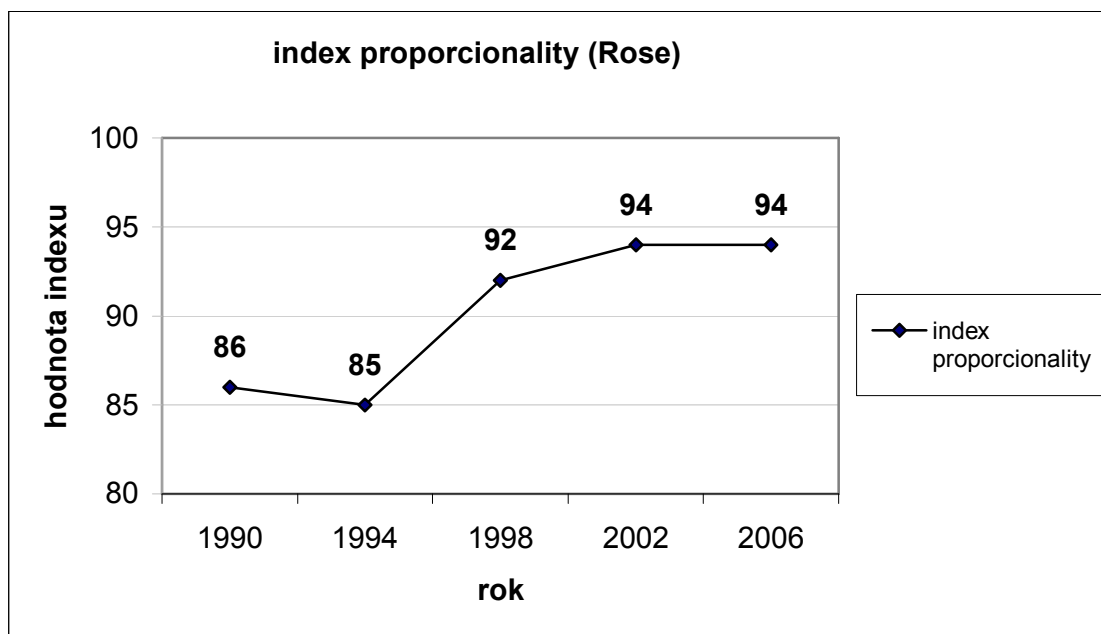
Volební systém v Maďarsku je soustavou více než jedné kombinace smíšených systémů. U Massicotteho a Blaise by byl tedy řazen mezi supersmíšené systémy. Volič disponuje dvěma hlasy a poměrné i většinové části je použito na celém území Maďarska. Jednou z kombinací je tedy navrstvení. Zároveň dochází již zmíněným přesunem hlasů a křesel mezi jednotlivými složkami k závislosti mezi úrovněmi systému. Druhá kombinace je proto korekce. Konečný rezultat zní: v teorii Massicotteho a Blaise patří maďarský volební systém mezi supersmíšené systémy s kombinací navrstvení – korekce.

Nyní se pokusím zhodnotit účinek maďarského volebního systému na systém politických stran. Ze zkoumání maďarského systému v praxi v jednotlivých volbách můžeme vyvodit tyto závěry. Jako klíčová složka volebního systému Maďarska se ukázala většinová volba v jednomandátových obvodech. V těch dochází k získávání rozhodujícího náskoku ve volebním boji. Volební systém ve většinové části je navíc dvoukolovým s otevřeným druhým kolem, takže umožňuje voličům strategické hlasování, kdy v prvním kole mohou volit pro kandidáta s menší nadějí na úspěch, neboť jsou si vědomi toho, že bude následovat kolo druhé. Giovanni Sartori toto vyjadřuje slovy „první kolo je selekcí,

nikoli elekcií“.⁸³ Navíc dvoukolová podoba systému nutí strany vytvářet již předvolební aliance, které se po volbách změny ve vládní koalici. Usnadňuje se tak vyjednávání o vládě, protože vládní koalici vytvoří strany, které spolupracovaly ve volbách. Poměrná a kompenzační složka má za úkol korigovat disproporce vzniklé ve většinové části. Zvláště u malých stran je vidět důležitost kompenzační složky, tyto strany získávají mandáty právě z celostátní listiny. Volební klauzule pak zabraňuje roztržštění stranického spektra. Navíc tato klauzule působí na voliče také psychologicky. Voliči dávají hlas stranám, u kterých mají jistotu, že tuto hranici překonají. Stranický systém se tak ustálil na čtyřech stabilních politických stranách.⁸⁴

Můžeme se ptát, jak je maďarský volební systém ve výsledcích poměrný. Na to odpoví následující graf.

Graf č. 3 – Roseův index proporcionality v parlamentních volbách⁸⁵

⁸³ Sartori (2001), str. 75; (Je možné, že toto v budoucnu toto přestane platit. V předchozí kapitole jsem uvedl graf, ze kterého je vidět klesající počet volebních obvodů ve kterých se koná druhé kolo. Pokud by se tento počet dramaticky snížil, volič by pravděpodobně vsadil na jistotu hned v prvním kole (pozn. autora)).

⁸⁴ V posledních volbách se do Parlamentu dostalo také Sdružení pro Somogy, ale to získalo pouze jeden mandát, takže jej nelze považovat za stranu, která by nějak výrazněji ovlivnila politický boj.

⁸⁵ zdroj: Mlejnek (2004), www.valsztas.hu

Roseův index proporcionality se vypočítá jako součet absolutních hodnot rozdílů mezi procentem obdržných hlasů a procentem získaných mandátů u všech politických stran, tento součet se pak odečte od hodnoty 100. V praxi tak ukazuje procentuální vyjádření proporcionality (100 – nejvíce proporční, 0 – nejvíce disproporční). Hodnota indexu 94 je velice vysoká a systém se tak jeví jako velice proporční.⁸⁶ Zdálo by se tedy, že se podařilo najít skutečně ten nejlepší z obou světů, systém je schopen zajistit dostatečnou vládní většinu a vytvořit stabilní a akceschopnou vládu, na druhé straně je velice proporční a umožňuje i menším stranám podílet se na tvorbě politiky. Je tedy maďarský volební systém ideálním volebním systémem? Je nutné si uvědomit, že v Maďarsku nežijí výrazné národnostní, kulturní či náboženské menšiny. Neexistuje tedy ani politická reprezentace takovýchto menšin, která by štěpila stranický systém. Ve státě, kde by však žily takové menšiny a měly své politické zastoupení, by se dle mého mínění dala stěží představit trvalejší spolupráce mezi politickými stranami a vytvoření aliančních bloků. V maďarských podmínkách však tento volební systém funguje na výbornou.

---

⁸⁶ Pokud se podíváme na hodnoty indexu proporcionality v České republice, zjistíme, že u nás se hodnota indexu pohybovala vždy pod číslem 90, v posledních volbách v roce 2006 dosáhl index hodnoty 86 (zdroj: www.volby.cz)

RESUMÉ

This work was focused on the Hungarian electoral system in terms of the theory of mixed electoral systems. Electoral system is one of the important aspects of (especially democratic) political systems. Electoral system is defined as the method by which votes for individual political parties or candidates in elections are transferred to the mandates. Election Systems has long been divided into two main categories - the proportional and majority. Special categories will then become mixed systems. Mixed electoral systems are up to 90th of the 20th century rather unique version of the electoral system, which has been compared to the majority electoral systems and proportional used very little. Interest in this type of electoral systems increased at the beginning of the 90th years in connection with the fall of Communism in Eastern Bloc countries and the disappointment of the limited functionality of certain Western institutions and their political systems as units. In the short term is mixed electoral systems have become literally "a matter of fashion" and began to be implemented in many countries (such as Italy and Japan).

One of the country, which adopted a mixed electoral system, is Hungary. Electoral system here was in the transition towards democracy as a compromise between the Communist government (which promote the majority system) and the democratic opposition (to promote proportional system). For these negotiations was a complex electoral system, which becomes supermixed since combines three different components: a major, and the proportion of so-called compensation. In this system, a voter has two votes, one shall be elected in single constituencies by two-round majority system 176 Members, the second vote for the candidate in the proportion of (this is collected at the most 152 representatives). In addition, there is a compensatory portion of around 58 seats + plus all those that ended undivided in the

proportional part. By compensating part of the converts unused votes from the proportional components and the first round of the majority choice. As a key component of the electoral system Hungary has proved the majority choice in single constituencies. In those leads to the acquisition of decisive edge in the electoral battle. Electoral system in the majority of the addition is two-round with open second round, thus allowing voters strategic vote, when in the first round can vote for a candidate with less hope of success, because they are aware that the round will be followed by another. In addition, this form of system forces the parties to create the electoral alliance, which will change after the elections in the governing coalition. It helps to negotiations on the government because the government set up a coalition parties which cooperate in the elections. Relative and compensation component is responsible for correcting disproportion incurred in the majority part. Particularly for small parties can see the importance of compensation components, these parties receive mandates from the national schedule. Election treshold prevents fragmentation of the party spectrum. Moreover, this clause operates on voters also psychologically. Voters give voice to parties, which have the certainty that surpass this limit.

This has the effect of governmental stability in Hungary after 1989 they have never been here early elections. Party system is established at four stable political parties. The system is also very relative, in the last two elections has reached a value of the index of proportionality number 94 (in the Czech Republic this value does not exceed the number of 90). The Hungarian electoral system effectively combines the advantages of proportional and majority systems - ensuring a stable, operational government with sufficient majority of seats, on the other hand, is very proportional and allows smaller parties to participate in policy-making. It could be the inspiration for states that are still looking for its ideal electoral system.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Adair, Biana L: Democratization and Regime Transformation in Hungary, *Problems of Post-Communism*, Vol. IL., No. 2/2002, p. 52-61

Benda, Lukáš : Parlamentní volby v Maďarsku 2006, *CEVROREVUE*, No. 5/2006

Benoit, Kenneth - Schieman, John W.: Bargaining over Hungary's 1989 electoral law, *Journal of theoretical politics*, No. 13/2001, p. 153-182

Benoit, Kenneth: *Two Step Forward, One Steps Back: Electoral Coordination in Hungarian Elections of 1998*, příspěvek k Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington D.C., 2000

Cabada, Ladislav - Ženíšek, Marek: *Smíšené volební systémy*; Dobrá Voda: Aleš Čeněk 2003

Cabada, Ladislav – Dvořáková, Vladimíra a kolektiv – *Komparace politických systémů III.*, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 2004

Dvořáková, Vladimíra a kol. – *Komparace politických systémů I*, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 2003

Hibbing, John R. – Patterson, Samuel C.: A democtatice legislature in the making. The Historic Hungarian Elections of 1990, *Comparative Political Studies*, Vol. 24, No. 4/1992, p. 430-454

Chytilík, Roman - Šedo, Jakub (editor): *Volební systémy*, Brno : Masarykova univerzita v Brně 2004

Ishiyama, John T. : Electoral Systems Experimentation in the New Eastern Europe: The Single Transferable Vote and the Additional Member System in Estonia and Hungary, *East European Quarterly*, Vol. XXIX., No. 4/1996, p. 488-507

Klíma, Michal : Smíšený volební systém, *Politologický časopis*, Vol. V., No. 3/1998, s. 213-230

Klokočka, Vladimír - *Ústavní systémy evropských států*, Linde Praha a.s., Praha 1996

Konter, László; *Dějiny Maďarska*, nakl. Lidové noviny; Praha 2001

Lebeda, Tomáš: Hlavní proměnné proporčních volebních systémů; *Sociologický časopis*, Vol. 37, Nr. 4/2001, str. 425-448

Lebeda, Tomáš – Stručný přehled volebních systémů, v Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004, str. 19-43

Massicotte, Louis (editor) - Blais, André (editor) : Mixed Electoral Systems: a Conceptual and Empirical Survey, *Electoral Studies*, Vol. XVIII., No. 3/1999 , p. 341 – 366.

Mlejnek, Josef – Maďarský smíšený systém – inspirace pro Českou republiku?, v Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004, str. 122-161

Mlejnek, Josef jr.: Hra o vládu na maďarský způsob; *Revue Politika*, Vol IV., No. 6-7/2006

Moraski, Bryon – Loewenberg, Gerhard : The Effect of Legal Tresholds on the Revival of Former Communist Parties in East-Central Europe, *The Journal of Politics*, Vol. LXI., No. 1/1999, p. 151-170

Nikolenyi, Tsaba : Strategic Coordination in the 2002 Hungarian Election, *Europe Asia studies*, Vol. 56, No. 7/2004, p. 1041-1058

Novák, Miroslav - Lebeda, Tomáš a kol.: *Volební a stranické systémy : ČR v mezinárodním srovnání*, Plzeň : Aleš Čeněk 2004

Popescu, Marina – Tóka, Gábor : *Campaign Effects in the 1994 and 1998 in the Parliamentary Elections in Hungary*, Workshop No. 3 at the ECPR Joint Sessions of Workshops at Copenhagen, Denmark, 2000

Pražák, Richard - *Stručná historie států: Maďarsko* ; nakl. Libry; Praha 2005

Racz, Barnabas : Regional Voting Trends in Hungarian National Elections 1985-2002, *East European Quarterly*, Vol. XXXVII., No. 4/2004, p. 440-459

Reynolds, Andrew – Reilly, Ben : *The International IDEA Handbook of Electoral Systems Design* , Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance 2002

Rose, Richard (editor): *International encyclopedia of elections*, London : Macmillan 2000

Říchová, Blanka a kolektiv – *Komparace politických systémů II.*, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 2004

Sartori, Giovanni : *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, výsledků a podnětů*. Praha: Sociologické nakladatelství 2001

Šedo, Jakub: Parlamentní volby v Maďarsku 2002, *Středoevropské politické studie*, Vol. IV., No. 4/2002

Wattenberg, P. Martin (editor) - Shugart, S. Matthew (editor) : *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both World*, Oxford: Oxford University Press 2003

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

www.valasztas.hu ; oficiální internetové stránky maďarské Státní volební komise

www.bundestag.de - oficiální stránky Spolkového sněmu Spolkové republiky Německo

www.senat.fr - oficiální stránky Senátu Francouzské republiky

www.volby.cz - volební server Českého statistického úřadu

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Act No. XXXIV of 1989 on the election of members of Parliament –

Dostupný z internetových stran

http://www.valasztas.hu/ujweb/index_en.htm (v anglickém jazyce)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u většinového smíšeného volebního systému (Tabulka)

Příloha č. 2 - Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u proporčního smíšeného volebního systému (Tabulka)

Příloha č. 3 - Porovnání výsledků hypotetických případů u MMM a MMP (Tabulka)

Příloha č. 4 - Rozdělení mandátů podle volebních obvodů (Tabulka)

Příloha č. 5 - Výsledky voleb v roce 1990 (Tabulka)

Příloha č. 6 – Výsledky voleb v roce 1994 (Tabulka)

Příloha č. 7 – Výsledky voleb v roce 1998 (Tabulka)

Příloha č. 8 – Výsledky voleb v roce 2002 (Tabulka)

Příloha č. 9 – Výsledky voleb v roce 2006 (Tabulka)

Příloha č. 10 - Počet jednomandátových obvodů, ve kterých se konalo druhé kolo (Graf)

Příloha č. 11 - Součet mandátů pro dvě největší strany (Graf)

Příloha č. 12 - Roseův index proporcionality v parlamentních volbách (Graf)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u většinového smíšeného volebního systému

	A	B	C	D	E
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů v úrovni kandidátních listin)	46	38	8	5	3
n' (počet mandátů v nominální úrovni)	56	43	0	0	1
I' (počet mandátů v úrovni kandidátních listin)	45	38	8	5	3
s = n' + I' (celkový počet mandátů)	102	81	8	5	4
m (procentuální podíl mandátů)	51	40,5	4	2,5	2

Příloha č. 2 - Hypotetický model převedení hlasů na mandáty u proporčního smíšeného volebního systému

	A	B	C	D	E
v (procentuální podíl odevzdaných hlasů)	46	38	8	5	3
n' (počet mandátů v nominální úrovni)	56	43	0	0	1
s' (nárok politické strany na počet mandátů)	92	76	16	10	6
I' (počet mandátů v úrovni kandidátních listin)	36	33	16	10	5
s (celkový počet mandátů)	92	76	16	10	6
m (procentuální podíl mandátů)	46	38	8	5	3

Příloha č. 3 - Porovnání výsledků hypotetických případů u MMM a MMP

	zisk mandátů u MMM	zisk mandátů u MMP	rozdíl v počtu mandátů (MMM - MMP)
politická strana A	102	92	10
politická strana B	81	76	5
politická strana C	8	16	-8
politická strana D	5	10	-5
politická strana E	4	6	-2

Příloha č. 4 - Rozdělení mandátů podle volebních obvodů

župa	počet VO ve většinové části	počet mandátů v poměrné části	župa	počet VO ve většinové části	počet mandátů v poměrné část
Budapešť	32	28	Komáron	5	5
Baranya	7	6	Nógrád	4	4
Bács - Kiskun	10	8	Pest	16	14
Békés	7	6	Somogy	6	5
Borsod - Abaúj - Zemplén	13	11	Szaboles - Szatmár	10	9
Csongrád	7	6	Szolnok	8	6
Fejér	7	6	Tolna	5	4
Gyot - Sopron	7	6	Vas	5	4
Hajdú - Bihár	9	8	Veszprém	7	6
Heves	6	5	Zala	5	5

Příloha č. 5 - Výsledky voleb v roce 1990

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
MDF	24,73	40	115	10	164	42,49	24-70-6
SZDSZ	21,39	34	34	23	92	23,83	37-37-25
FKGP	11,73	16	11	17	44	11,40	36-25-37
MSZP	10,89	14	1	18	33	8,55	42-3-55
FIDESZ	8,95	8	1	12	21	5,44	38-5-57
KDNP	6,46	8	3	10	21	5,44	38-14-48
Agrární svaz	(3,00)	0	4	0	1	0,26	0-100-0
Nezávislý kandidáti	0	0	6	0	6	1,55	0-100-0
Společní kandidáti	0	0	4	0	4	1,04	0-100-0

Příloha č. 6 – Výsledky voleb v roce 1994

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
MSZP	32,99	53	149	7	209	54,15	25-71-3
SZDSZ	19,74	28	17	25	70	18,13	40-24-36
MDF	11,74	18	4	15	37	9,59	49-11-41
FKGP	8,82	14	1	11	26	6,74	54-4-42
KDNP	7,03	5	3	14	22	5,70	23-14-64
FIDESZ	7,02	7	0	13	20	5,18	35-0-6
Agrární svaz	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0
Společní kandidáti	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

Příloha č. 7 – Výsledky voleb v roce 1998

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách (v %)
FIDESZ	29,48	48	90	10	148	38,34	32-61-7
MSZP	32,92	50	54	30	134	34,72	37-40-22
FKGP	13,15	22	12	14	48	12,44	46-25-30
SZDSZ	7,57	5	2	17	24	6,22	21-8-71
MDF	2,80	0	17	0	17	4,40	0-100-0
MIÉP	5,47	3	0	11	14	3,63	21-0-79
Nezávislí	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

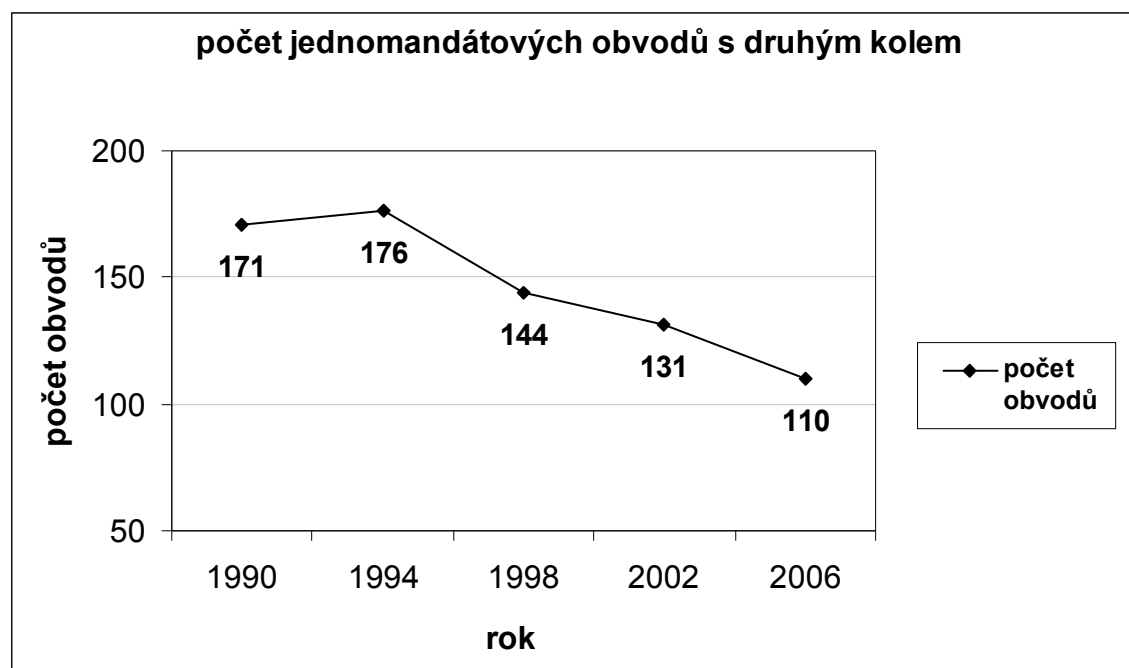
Příloha č. 8 – Výsledky voleb v roce 2002

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách v %
MSZP	42,05	69	78	31	178	46,11	39-44-17
FIDESZ-MDF	41,07	67	95	26	188	48,70	36-54-14
SzDSz	5,57	4	2	13	19	4,92	21-11-68
Společní kandidáti (MSZP + SzDSz)	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

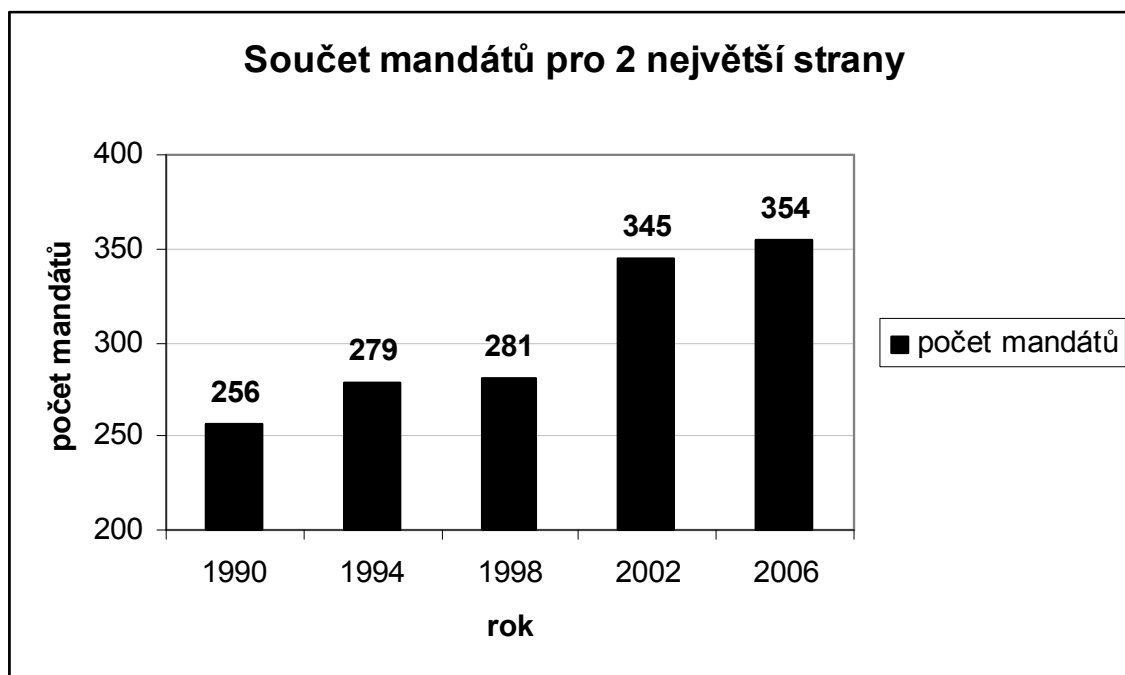
Příloha č. 9 – Výsledky voleb v roce 2006

Pol. strana	hlasy v poměrné části	mandáty v poměrné části	mandáty ve většinové části	mandáty v kompenzační části	mandáty celkem	podíl mandátů v Parlamentu	podíl mandátů v jednotlivých složkách v %
MSZP	43,21	71	98	17	186	48,19	38-53-9
FIDESZ-KDNP	42,03	69	68	27	164	42,49	42-42-16
SzDSz	6,5	4	3	11	18	4,66	22-17-61
MDF	5,04	2	0	9	11	2,85	18-0-82
Společní kandidáti (MSZP + SzDSz)	0	0	6	0	6	1,55	0-100-0
Somogyert	0	0	1	0	1	0,26	0-100-0

Příloha č. 10 - Počet jednomandátových obvodů, ve kterých se konalo druhé kolo

Příloha č. 11 - Součet mandátů pro dvě největší strany

Příloha č. 12 - Roseův index proporcionality v parlamentních volbách

